

ΚΕΝΤΡΟΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ

ΠΡΟΟΠΤΙΚΑΙ ΕΠΑΝΑΠΑΤΡΙΣΜΟΥ ΕΛΛΗΝΩΝ
ΕΚ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ
ΚΑΙ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΑΠΟΡΡΟΦΗΣΕΩΣ ΤΟΥΤΩΝ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΝ

ΥΠΟ
ΡΩΣΣΕΤΟΥ ΦΑΚΙΩΛΑ

ΑΘΗΝΑΙ
ΜΑΪΟΣ 1967

ΚΕΝΤΡΟΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ

ΤΜΗΜΑ: ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΚΑΙ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ

ΠΡΟΟΠΤΙΚΑΙ ΕΠΑΝΑΠΑΤΡΙΣΜΟΥ ΕΛΛΗΝΩΝ ΕΚ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ
ΚΑΙ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΑΠΟΡΡΟΦΗΣΕΩΣ ΤΟΥΤΩΝ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΝ

ΥΠΟ
ΡΩΣΣΕΤΟΥ ΦΑΚΙΩΛΑ

Α Θ Η Ν Α Ι
ΜΑΪΟΣ 1 9 6 7

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

<u>Περίληψις Διαπιστώσεων καί Προτάσεων</u>	Σελ.	2
<u>Είσαγωγή</u>	"	5
I. <u>Διαπιστώσεις καί Συμπεράσματα</u>	"	7
A. Έπισκόπησις έξωτερικῆς μεταναστεύσεως, 1955-66.	"	7
B. Προοπτικάί έπαναπατρισμοῦ Ἑλλήνων τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης.	"	10
Γ. Δυνατότητες άπορροφήσεως τῶν έπαναπατριζομένων εἰς τήν ελληνικήν οἰκονομίαν.	"	16
II. <u>Ένδεικνυόμενα Μέτρα Πολιτικῆς</u>	"	21
A. Συγκέντρωσις στατιστικῶν πληροφοριῶν	"	21
B. Πληρεστέρα αξιοποιήσις τοῦ έργατικοῦ δυναμικοῦ	"	24
Γ. Εἰσαγωγή καί παραγωγική χρησιμοποίησις τῶν ἐν τῇ άλλοδαπῇ εὕρισκομένων άποταμιεύσεων τῶν μεταναστῶν	"	27
Π α ρ ά ρ τ η μ α Π ι ν ά κ ω ν	"	30

Π ε ρ ί λ η φ ι ς Δ ι α π ι σ τ ώ σ ε ω ν κ α ί Π ρ ο τ ά σ ε ω ν

1. Ἡ προσφάτως ἐκδηλωθεῖσα κάμψις οἰκονομικῆς ἀνόδου εἰς τὰς χώρας τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης δέν προβλέπεται ὅτι θά ἔχῃ ὡς ἀποτέλεσμα τήν ἀθρόαν παλιννόστησιν τῶν εἰς τὰς χώρας ταύτας εὐρισκομένων 300 χιλ. περίπου Ἑλλήνων. Ὑφίσταται ὅμως πάντοτε ὁ κίνδυνος οὗτος ἐάν ἐπέλθῃ περαιτέρω κάμψις τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος εἰς Δυτικὴν Εὐρώπην καί ἰδιαίτερος εἰς τὴν Δυτικὴν Γερμανίαν, εἰς τὴν ὁποίαν παρά τὴν παλιννόστησιν τῶν τελευταίων μηνῶν, εὐρίσκονται εἰσέτι 200 χιλ. περίπου Ἕλληνες.
2. Ἡ κατὰ τὸ τρέχον ἔτος καθαρὰ παλιννόστησις Ἑλλήνων ἐκ Δυτικῆς Εὐρώπης ὑπολογίζεται εἰς 70-90 χιλ. ἄτομα, ἀφαιρουμένης δέ τῆς ὑπερποντίου μεταναστεύσεως, αὕτη θά ἐπιφέρῃ καθαρὰν εἰσορὴν ἐργατικοῦ δυναμικοῦ 40-60 χιλ. ἀτόμων.
3. Ἡ ἐτησίᾳ φυσικὴ αὔξησις τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ τῆς χώρας ἀνέρχεται εἰς 40 χιλ. ἄτομα περίπου, ἐκ τῶν ὁποίων 15 χιλ. περίπου κατὰ μέσον ὅρον ἀπερροφήθησαν ὑπὸ τῆς καθαρᾶς ἐξωτερικῆς μεταναστεύσεως κατὰ τὰ τελευταῖα 12 ἔτη. Ἡ κατὰ τὸ τρέχον ἔτος ὑπολογιζομένη καθαρὰ εἰσορὴ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ προστιθεμένη εἰς τὴν φυσικὴν αὔξησιν, συνεπάγεται αὔξησιν προσφορᾶς ἐργασίας εἰς τὴν ἐλληνικὴν οἰκονομίαν ἐξ 80-100 χιλ. ἀτόμων ἥτοι $2.2 - 2.7\%$ ἐπὶ τοῦ συνόλου τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ, ἔναντι 25 χιλ. μέσης ἐτησίᾳς τοιαύτης τῆς παρελθούσης δωδεκαετίας, καί 15 χιλ. ἀτόμων περίπου κατὰ τὴν πενταετίαν 1961 - 1965.
4. Ἡ ἡύξημένη προσφορὰ ἐργασίας θά κατανεμηθῇ δυσαναλόγως μεταξύ τῶν ἀστικῶν κέντρων καί τῆς ὑπαίθρου δεδομένου ὅτι ὁ περιορισμός τῆς ἐξωτερικῆς μεταναστεύσεως, ἡ ὁποία προέρχεται κυρίως ἐκ τῶν ἀγροτικῶν περιοχῶν, προβλέπεται ὅτι θά ἐπιφέρῃ αὔξησιν τῆς πρὸς τὰ ἀστικά κέντρα ἐσωτερικῆς μεταναστεύσεως καί σημαντικὸς ἀριθμὸς ἐπαναπατριζομένων θά ἐπιζητήσῃ μὴ γεωργικὴν ἀπασχόλησιν.
5. Οἱ ἐπαναπατριζόμενοι δικαιοῦνται ἐπιδόματος ἀνεργίας ἄνευ τῆς συνήθους διαδικασίας, ἡ αὔξησις δέ τοῦ ἀριθμοῦ των θά ἐπιβαρύνῃ ἔτι πλέον τὸν ΟΑΑΑ (Ὁργανισμόν Ἀπασχολήσεως καί Ἀσφαλίσεως Ἀνεργίας) καί τελικῶς τὸν κρατικὸν προϋπολογισμόν. Ἡ διὰ τὸ τρέχον ἔτος ἐπιβαρύνσις τοῦ Ὁργανισμοῦ τούτου διὰ τὸ σύνολον τῶν

δικαιουμένων επίδοματος άνέργων ύπολογίζεται είς 550 ένατ. δραχ.

6. Αί ύπάρχουσαι κεναί θέσεις είς τήν έλληνικήν οίκονομίαν άφορούν κυρίως:

α) προσωπικόν μέσης καί άνωτέρας στάθμης. Κατά κανόνα οί έπαναπατριζόμενοι είναι άνειδίκευτοι ή κατωτέρου βαθμοϋ έξειδικεύσεως καί δέν δύνανται νά πληρώσουν τάς θέσεις τούτας, β) έποχικοϋ χαρακτήρος διά τό άνειδίκευτον προσωπικόν. Είς τούτας δύνανται νά άπασχοληθή σημαντικός άριθμός έπαναπατριζομένων.

7. Πλήν τών τακτικώς άποστελλομένων έμβασμάτων οί μετανάσται άποταμιεύουν μέρος τοϋ είσοδήματός των, τό όποϊον κρατοϋν είς τήν άλλοδαπήν καί μεταφέρουν είς Έλλάδα κατά τόν έπαναπατρισμόν. Διά τήν Δυτικήν Γερμανίαν αϊ άποταμιεύσεις αϋται ύπολογίζονται είς 300 ένατ. δολάρια, μεταφορά δέ καί κατάλληλος χρησιμοποίησις τούτων είς Έλλάδα δύνανται νά συμβάλλη ούσιωδώς είς τήν δημιουργίαν νέων εύκαιριών άπασχολήσεως.

8. Κατ' άντίθεσιν πρός τήν έξωτερικήν μετανάστευσιν, ή παλιννόστησις ούδόλως παρακολουθεΐται στατιστικώς, τής έλλείψεως ταύτης δυσχεραινούσης σοβαρώς τήν διαμόρφωσιν όρθολογικής πολιτικής επί τών άναφυομένων προβλημάτων. Η άμεσος όργάνωσις στατιστικής παρακολουθήσεως τής παλιννοστήσεως άποτελεΐ ως έκ τούτου βασικόν μέτρον πολιτικής.

9. Η πληροφορήσις τών έπαναπατριζομένων επί τών ύπαρχουσών καί δημιουργουμένων κενών θέσεων, καί ή χορήγησις βοηθείας διά μετακίνησιν καί έγνατάστασιν είς τόν τόπον προσφορᾶς εργασίας θά συντελέσουν είς τήν άπορρόφησιν σημαντικοϋ μέρους τούτων είς τήν παραγωγικήν διαδικασίαν. Τοϋτο δύνανται νά έπιτευχθῇ διά τής ένισχύσεως καί καλλιτέρας λειτουργίας τών Γραφείων Εϋρέσεως Έργασίας (ΓΕΕ) τά όποια θά δυνηθοϋν οϋτω νά παίξουν καί ρόλον κέντρων ύποδοχής καί καθοδηγήσεως τών έπαναπατριζομένων.

10. Η ίδρυσις τμημάτων ταχυρρύθμου επαγγελματικής καί τεχνικής εκπαιδεύσεως είς τάς περιοχάς ύψηλής έξωτερικής μεταναστεύσεως καί ή παρότρυνσις τών έπαναπατριζομένων πρός παρακολούθησίν των θά παράσχῃ είς τούτους τά προσόντα διά τήν

ἐξεύρεσιν καλῶς ἀμοιβομένης ἐργασίας, καί θά συμβάλλῃ εἰς τήν πλήρωσιν τῶν ὑπαρχουσῶν καί μελλόντων νά δημιουργηθοῦν κενῶν θέσεων διά μέσης εἰδικεύσεως προσωπικόν,

11. Ἡ προσέλκυσις καί παραγωγική ἀξιοποίησις τῶν ἀποταμιεύσεων τῶν ἐπαναπατριζομένων δύναται νά ἐπιτευχθῇ διά τῆς δημιουργίας εἰδικῶν συνεταιρικῶν μορφῶν παραγωγικῆς δράσεως ἢ ἀναδιοργανώσεως τῶν ἤδη λειτουργούντων τοιούτων ὡς καί διά τῆς ἐκδόσεως εἰδικῶν μετοχῶν ἡγγυημένου κατωτάτου μερίσματος.

Ε ί σ α γ ω γ ή

Ένεκα σοβαρᾶς κάμφεως τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος εἰς τὰς κυριωτέρας χώρας τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, τό πρός ταύτας ρεῦμα ἐξωτερικῆς μεταναστεύσεως Ἑλλήνων ὑπηκόων ἀνεκόπη ἀποτόμως ἀπό τοῦ τέλους τοῦ ἔτους 1966 καί ἤρχισε νά διαγράφεται ὁ κίνδυνος ἀθρόας παλιννοστήσεως τῶν ἐκεῖ εὐρισκομένων 300 χιλ. Ἑλλήνων. Τό ἐρώτημα τό ὅποτον ἐγεννήθη ἦτο κατά πόσον ἡ οἰκονομία τῆς χώρας θά ἦτο εἰς θέσιν νά ἀπορροφήσῃ τήν ἡύξημένην ταύτην προσφοράν ἐργασίας δεδομένου ὅτι, παραλλήλως πρός τήν ὑπαρξιν ἀνεργίας καί ὑποαπασχολήσεως, παρουσιάζονται σήμερον στενότητες εἰς τὰς ἐπί μέρους ἀγορᾶς ἐργασίας, αἱ ὅποται παρεμποδίζουν τήν ἐπιτάχυνσιν τοῦ ρυθμοῦ οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως. Ἰκανός ἀριθμός τῶν κενῶν τούτων θέσεων θά ἦδύνατο νά πληρωθῇ ὑπό τῶν ἐπαναπατριζομένων, δημιουργουμένων οὕτω τῶν προϋποθέσεων διά περαιτέρω αὔξησιν εἰς τήν ζήτησιν ἐργασίας, ἐνῷ ἡ εἴσορῃ κεφαλαίων ἡ ὁποία συνοδεύει τόν ἐπαναπατρισμόν, θά ἀπετέλῃ συμπληρωματικόν στοιχεῖον διά τήν δημιουργίαν νέων εὐκαιριῶν ἀπασχολήσεως. Εἶναι ἐν τούτοις γεγονός ὅτι μέ τήν ὑπάρχουσαν ὀργάνωσιν εἰς τήν ἀγοράν ἐργασίας, ἡ εἰς χρονικόν διάστημα ὀλίγων μηνῶν ἐπιστροφή καί 1/3 μόνον τῶν εἰς Δυτικήν Εὐρώπην ἐργαζομένων, θά ἐδημιούργη σοβαράν διόγκωσιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀνέργων καί ὑποαπασχολουμένων, μέ ὅλας τὰς ἐκ τούτου δυσμενεῖς οἰκονομικάς καί κοινωνικάς συνεπείας. Διότι οἱ ἐπαναπατριζόμενοι, ἐξ ὁλοκλήρου σχεδόν ἀγροτικῆς προελεύσεως, ἀναζητοῦν εἰς μέγαλον ποσοστόν μὴ γεωργικᾶς ἐργασίας αἱ ὅποται πρέπει ἐπίσης νά ἱκανοποιήσουν τοὺς λόγῳ ἐσωτερικῆς μεταναστεύσεως μετακινουμένους εἰς τὰ ἀστικά κέντρα ὡς καί τήν φυσικὴν αὔξησιν τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ τῶν κέντρων τούτων. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καθίσταται φανερόν ὅτι ἡ δυνατότης χρονικῆς κλιμακώσεως τοῦ ἐπαναπατρισμοῦ, ἡ ὀρθολογικὴ χρησιμοποίησις τῶν ἀποταμιεύσεων τῶν ἐπαναπατριζομένων καί ἡ καλλιτέρα ὀργάνωσις τῆς ἀγορᾶς ἐργασίας ἀποτελοῦν βασικοὺς παράγοντας διά τήν ἀντιμετώπισιν τῆς δημιουργηθείσης καταστάσεως.

Ἐν ὅφει τοῦ προβλήματος τούτου τό Τμήμα Πληθυσμοῦ καί Ἑργατικοῦ Δυναμικοῦ, ΚΕΠΕ, προέβη εἰς σύντομον ἐπισκόπησιν τῆς ἐξωτερικῆς μεταναστεύσεως τῶν τελευταίων 12 ἐτῶν καί εἰς τήν μελέτην τῶν προοπτικῶν ἐξελίξεως τῶν οἰκονομιῶν τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, πρός τόν σκοπὸν σταθμίσεως τοῦ ἐνδεχομένου ἀθρόας παλιννοστήσεως Ἑλλή -

νων καί διερεύνησιν τῶν δυνατοτήτων ἀπορροφήσεως τούτων εἰς τήν ἑλληνικήν οἰκονομίαν. Εἰς τήν παροῦσαν εἰσήγησιν ἐκτίθενται αἱ κυριώτεραι διαπιστώσεις καί συμπεράσματα τῆς ὡς ἄνω ἐρεῦνης καί ὑποδεικνύονται μέτρα πολιτικῆς πρὸς ἀντιμετώπισιν τοῦ προβλήματος τοῦ ἐπαναπατρισμοῦ καί αὔξησιν τῶν ἐκ τῆς ἐξωτερικῆς μεταναστεύσεως προκυπτουσῶν ὠφελειῶν.

I. Διαπιστώσεις καί Συμπεράσματα

A. 'Επισκόπησις έξωτερικής μεταναστεύσεως, 1955-66.

1. Κατά τήν δωδεκαετίαν 1955-1966 ή καθαρά μετανάστευσις έξ 'Ελλάδος άνήλθεν είς 400 χιλ. άτομα περίπου ένώ ή φυσική αύξησις του πληθυσμου ήτο τής τάξεως 1,1 ένατομ. ατόμων. Έκ τών ως άνω 400 χιλ. ατόμων, τό ήμισυ σχεδόν άνήκεν είς τό έργατικόν δυναμικόν, του οποίου ή φυσική αύξησις υπολογίζεται είς ήμισυ ένατομύριον άτομα περίπου. Οί μετανάσται προήλθον έξ όλων τών διαμερισμάτων τής χώρας, μέ ηύξημένην συμμετοχήν τών περιοχών 'Ηπείρου, Μακεδονίας καί Θράκης, έκ τών οποίων κατά τά τελευταία τρία έτη άνεχώρησεν τό ήμισυ του συνόλου τών μεταναστών, καί κατά 90 επί τοις εκατόν περίπου ήσαν άγρόται.

2. Ός επηρεαζομένη υπό ψυχολογικών αϊτίων, ως καί τών οίκονομικών καί κοινωνικών εξέλιξεων είς τήν 'Ελλάδα καί τήν άλλοδαπήν, ή μετανάστευσις παρουσίασεν εύρείας διακυμάνσεις. Διαπιστώνεται έν τούτοις ότι: α) ή καθαρά άποδημία δέν προσέλαβεν είς καμμίαν περίπτωσιν διαστάσεις μαζικής έξόδου έκ του έλληνικού χώρου. Έναντι μέσης έτησίας φυσικής αύξήσεως του πληθυσμου έκ 91 χιλ. ατόμων, ή καθαρά μετανάστευσις ήτο 32 χιλ. άτομα περίπου, ένυμάνθη δέ μεταξύ 56 χιλ. (1963), 11 χιλ. (1958) καί 8 χιλ. (1966) ατόμων περίπου, καί β) ή παλιννόστησις παρουσίασεν σταθεράν άνοδικήν τάσιν καλύπτουσα κατά τά τελευταία τρία έτη πλέον τών 2/3 τής άκαθάριστου μεταναστεύσεως. Δόγω του ύψηλου άποθέματος τών 'Ελλήνων είς τήν άλλοδαπήν καί του σχετικώς χαμηλού κόστους μεταφοράς, προβλέπεται ότι τό απόλυτον ύφος τής παλιννοστήσεως θά παραμείνη σημαντικόν άνεξαρτήτως του μεγέθους τής άκαθαρίστου μεταναστεύσεως καί κατά συνέπειαν, ή έλλειψις στατιστικής παρακολουθήσεως τής παλιννοστήσεως θά έδημιούργη, ως καί κατά τό παρελθόν, πλείστας παρανοήσεις καί δυσχερείας είς τήν διερεύνησιν τών πληθυσμιακών κινήσεων.

3. Υπό τās σημερινάς συνθήκας έπιπέδου άναπτύξεως έν 'Ελλάδι καί εξέλιξεως τών μέσων μεταφοράς, ή μετανάστευσις προς τήν Δυτικήν Εύρώπην (άλλά καί προς οίασδήποτε άλλας χώρας) δέν άποτελεϊ καθολικήν αλλαγήν περιβάλλοντος καί τρόπου ζωής του μετανάστου. Παρ' όλον τουτο ή προσδοκία σημαντικώς καλλιτέρων συνθηκών

διαβιώσεως ή διπλασιασμού, τουλάχιστον, αλλά και σταθερότητας του εισοδήματος εϊ-
ρίσκεται βραχυχρονίως εϊς τήν βάση των αποφάσεων δι' αναζήτησιν εργασίας εϊς τό
έξωτερικόν.

4. Παρά τήν κατά τήν εξέταζομένην περίοδον σημαντικήν βελτίωσιν των κα-
τωτέρων εισοδημάτων έν Ελλάδα και τήν εμφάνισιν στενοτήτων εϊς επί μέρους αγοράς
εργασίας, τό μέσον επίπεδον άμοιβών εργασίας άνέρχεται εϊς τό τέταρτον μέχρι του
ήμίσεως περίπου εκείνου των άνεπτυγμένων Ευρωπαϊκών και 'Υπερποντίων χωρών, εξακ-
λουθεϊ δέ νά υφίσταται χαλαρά ζήτησις εργασίας άνειδικεύτου προσωπικού και έντετα-
μένη υποαπασχόλησις μεγάλου μέρους του εργατικού δυναμικού. Έκ των διαφορών του-
των πηγάζει τό βασικόν κίνητρον τής μεταναστεύσεως, ήτοι ή επίδιώξις αύξήσεως του
εισοδήματος διά τής εξασφαλίσεως κανονικής και καλλίτερον άμοιβομένης εργασίας, προσ-
διώρισαν δέ αύται και τήν κατεύθυνσιν του μεταναστευτικού ρεύματος προς άνεπτυγμέ-
νας οίκονομίας πλήρους ή σχεδόν πλήρους άπασχολήσεως, όπου ή εξέύρεσις κανονικής έρ-
γασίας ήτο εξασφαλισμένη και υπερωριακή εργασία άπετέλει τόν κανόνα.

5. Έναντι μίσης ήμερησίας άμοιβής εργασίας 101 δρχ. τό 1965 έν Ελλάδα^{1/},
ο Έλλην μετανάστης τής Γερμανίας έκέρδιζεν 210 δρχ. περίπου κατά μέσον όρον, ηύξη-
μένας κατά 70 δρχ. περίπου έξ υπερωριακής εργασίας. Παρόμοιαι συνθήκαι έπικράτουν
και εϊς τάς άλλας Ευρωπαϊκάς χώρας. Παρ'όλας δέ τάς ηύξημένας δαπάνας και μεγαλυτέ-
ρας κρατήσεις τάς όποιās είχεν ούτος (αί όποται έν τούτοις προήρχοντο κατά κύριον
λόγον έκ του άνωτέρου επιπέδου διαβιώσεως και τής πληρεστέρας κοινωνικής ασφάλισως
τήν όποιαν απέλάμβανε), ήδύνατο νά άποταμιεύη ή νά άποστέλλη εϊς τήν οίκογένειάν
του περί τά 3/5 του εισοδήματός του. 'Η άποταμίευσις αύτη υπερέβαιnen σημαντικώς
τό πρό τής μεταναστεύσεως συνολικόν εισόδημα του μετανάστου τό όποϊον, σημειωτέον,
ήτο κατώτερον του μέσου όρου λόγω τής κατά πλειοψηφίαν προελεύσεως των μεταναστών
εκ των άνέργων, υποαπασχολουμένων και έν γένει χαμηλού εισοδήματος ατόμων.

^{1/} 'Η άμοιβή αύτη είναι άκαθάριστος και συμπεριλαμβάνει τά διάφορα επίδοματα, προ-
κύπτει δέ έκ των στοιχείων ΙΚΑ, τό όποϊον τό 1965 έκάλυπτεν 795 χιλ. ήσφαλισμέ-
νους επί ήμερομισθίω ή μηνιαίω μισθω άμοιβομένους.

6. Ένεκα τῆς κατὰ τὰ ὡς ἄνω μεγάλης διαφορᾶς εὐκαιριῶν ἀπασχολήσεως καί ἐπιπέδου μισθῶν μεταξύ Ἑλλάδος καί ἀνεπτυγμένων χωρῶν, ὑφίστανται μακροχρονίως τάσεις πρὸς μετανάστευσιν σημαντικοῦ τμήματος τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ τῆς χώρας. Ἡ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη πραγματοποιηθεῖσα μείωσις τῆς ἀνεργίας καί ὑποαπασχολήσεως, καί ἡ σημαντικὴ αὐξήσις τῶν πραγματικῶν ἀμοιβῶν ἐργασίας ἐν Ἑλλάδι, ἐμείωσαν τὴν ὑφισταμένην διαφορὰν μέ ἄλλας ἀνεπτυγμένας χώρας, συνεχιζόμεναι δέ ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν θὰ περιωρίσουν εἰς μικρὸν τμήμα τοῦ ἐλληνικοῦ πληθυσμοῦ τὴν ἐπιθυμίαν ἀναζητήσεως ἐργασίας εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν. Βραχυχρονίως ἐν τούτοις, ἡ ζήτησις ἐργασίας καί ἡ ἐλευθερία εἰσόδου εἰς τὰς χώρας εἰσδοχῆς, ἡ ὕπαρξις πλεονασμάτων εἰς τὰς ἐπὶ μέρους ἀγορὰς ἐργασίας ἐν Ἑλλάδι, καί ἡ πληροφόρησις καί μίμησις τῶν ὑποψηφίων μεταναστῶν ἀποτελοῦν τοὺς κυρίους προσδιοριστικούς παράγοντας τοῦ ὕφους τῆς μεταναστεύσεως.

7. Ἡ ὡς ἄνω διάκρισις εἶναι βασικῆς σημασίας διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν ἐκ τῆς μεταναστεύσεως καί παλιννοστήσεως δημιουργουμένων προβλημάτων. Διὰ τῆς ἐν μακρῷ χρόνῳ σμικρύνσεως τῆς διαφορᾶς οἰκονομικῶν ἐπιπέδων μεταξύ Ἑλλάδος καί ἀνεπτυγμένων χωρῶν, τὰ παρουσιαζόμενα σήμερον προβλήματα δέν θὰ ὑφίστανται πλέον, ὑπὸ τὴν αὐτὴν τοῦλάχιστον μορφήν. Ἐπὶ τοῦ παρόντος ὅμως καί ἐφ' ὅσον βεβαίως θεωρεῖται ἀπαραίτητος ἡ διατήρησις τῆς ἐλευθερίας κινήσεων τῶν Ἑλλήνων πολιτῶν, ἡ χώρα εἶναι ἐκτεθειμένη εἰς τὰς μεταβολὰς ζητήσεως ἐργασίας ἄλλων χωρῶν. Οὕτω, παρὰ τὴν κατὰ τὰ ἔτη 1965 καί 1966 ταχύτεραν βελτίωσιν τῶν ἀμοιβῶν ἐργασίας ἐν Ἑλλάδι, ἐν συγκρίσει πρὸς πλείστας χώρας τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, ἡ πρὸς ταύτας μετανάστευσις ἠϋξάνετο ταχύτατα, ἀνεκόπη δέ ἀποτόμως ἐντὸς τοῦ 1966 καί ἤρχισε νὰ λαμβάνῃ χώραν καθαρὰ παλιννόστησις κατ' ἀκολουθίαν μειώσεως τῆς ζητήσεως ἐργασίας εἰς τὰς χώρας ὑποδοχῆς. Ἀφ' ἑτέρου, ἡ πρὸς τὰς Η.Π.Α. μετανάστευσις ἠϋξήθη ἀποτόμως ἀπὸ 2.800 τό 1965 εἰς 12.200 ἄτομα τό 1966, λόγῳ αὐξήσεως τοῦ ἀνωτάτου ἐπιτρεπομένου ἀριθμοῦ εἰσόδου ἐξ Ἑλλάδος.

Β. Προοπτικά έπαναπατρισμού Έλλήνων τής Δυτικής Εύρώπης.

1. Ο αριθμός των Έλλήνων υπηκόων των εύρισκομένων είς τήν άλλοδαπήν εκτιμάται είς 550 χιλ., ενώ οί έλληνικής καταγωγής αλλά ξένης υπηκοότητος είναι τριπλάσιοι περίπου τοϋ αριθμοϋ τούτου. Η διάκρισις αϋτη συμπίπτει έν γενικαίς γραμμαίς τόσον μέ ώρισμένην γεωγραφικήν κατανομήν τοϋ αποδήμου Έλληνισμοϋ, όσον καί μέ τήν προοπτικήν διαρκείας παραμονής είς τήν άλλοδαπήν. Κατά πλειοψηφίαν οί Έλληνες υπήκοοι είναι εγκατεστημένοι είς τόν Δυτικο-Εύρωπαϊκόν χώρον μέ προοπτικήν επανόδου είς Ελλάδα, ενώ οί ξένης υπηκοότητος Έλληνες είναι μονίμως εγκατεστημένοι είς τάς υπερποντίους χώρας.

2. Διά τούς Έλληνας των Ανατολικών χωρών διενεργείται έλεγχόμενος υπό των έλληνικών αρχών έπαναπατρισμός (κατά τήν διάρκειαν των τελευταίων 7 έτών έχουσι επαναπατρισθή 34 χιλ. άτομα έν των προσφάτως καί από μακροϋ χρόνου εγκατεστημένων είς τάς χώρας ταύτας), ενώ διά εκείνους των υπερποντίων χωρών ένδέχεται νά άντιμετωπισθῇ άθρόα παλιννόστησις μόνον είς περίπτωσιν σοβαρών άναταραχών είς μίαν ή περισσοτέρας των χωρών τούτων, ώς συνέβη μέ τούς Έλληνας τής Τουρκίας καί Αίγύπτου. Κατ' άντίθεσιν, ή πλειοψηφία των Έλλήνων τής Δυτικής Εύρώπης θά έπιδιώξη επαναπατρισμόν εάν ύπάρξη περαιτέρω σημαντική βελτίωσις των συνθηκών άπασχολήσεως είς τήν Ελλάδα, όποτε δέν θά δημιουργηθῇ πρόβλημα ή κατ' άκολουθίαν καί παροδικής έστω οίκονομικής ύφέσεως είς τάς χώρας εγκαταστάσεως.

3. Έκ τής συσχέτισεως των οίκονομικών μεγεθών των οίκονομιών τής Δυτικής Εύρώπης προκύπτει ότι έτησία αύξησις τοϋ ένδικου των είσοδήματος τής τάξεως των 4% δύναται νά πραγματοποιηθῇ άνευ είσορης ξένων έργατών ήτοι, δι' αύξήσεως τής παραγωγικότητος τής εργασίας, ή όποία κατά τά τελευταία έπτά έτη ήτο κατά μέσον όρον κατά τι άνωτέρα τοϋ ποσοστοϋ τούτου^{1/}. Κατά συνέπειαν, ρυθμός οίκονομικής προόδου κατώτερος των 4% έτησίως θά συνεπήγετο άδυναμίαν πλήρους άπασχολήσεως τής υπάρχουσας έγχωρίου εργατικής δυνάμεως καί άποχώρησιν μέρους των ξένων έργατών. Η κατά τό έτος 1966 επίτευξις ρυθμών άνατύξεως μεταξύ 2 1/2 - 4% είς τάς κυριωτέρας Εύρωπαϊκάς χώρας, πλήν Γαλλίας (5%) καί Μ.Βρεταννίας (1%)^{2/}, είχεν πράγματι ως απο-

1/ Έκτίμησις έν στοιχείων τής ECONOMIC SURVEY OF EUROPE 1965, U.N. σελ. 2,26 CH.II, GENERAL STATISTICS, Ιανουάριος 1965, OECD σελ. 58 καί YEARBOOK OF LABOUR STATISTICS 1965, ILO σελ. 264.

2/ ECONOMIC SURVEY OF EUROPE IN 1966, U.N. PRE-PUBLICATION, σελ. 5,13

τέλεσμα τήν απότομον μείωσιν τῆς είσοδῆς ξένων έργατῶν καί τήν κατά τούς τελευταίους μήνας τοῦ ἔτους ὑπεροχήν τῶν ἀναχωρήσεων ἔναντι τῶν ἀφίξεων εἰς τὰς χώρας ταύτας. Ἡ μείωσις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ξένων έργατῶν συνεχίσθη μέ μεγαλυτέραν ἔντασιν καί κατά τούς τρεῖς πρώτους μήνας τοῦ τρέχοντος ἔτους.

4. Αἱ διά τό τρέχον ἔτος προοπτικά οἰκονομικῆς ἀνόδου τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης ὑποδηλοῦν αὐξησιν τοῦ εἰσοδήματος κατά 3% , μέ ρυθμόν περίε τοῦ 2% διά τήν Δυτικήν Γερμανίαν καί Μ. Βρεταννίαν, καί 5% διά τήν Γαλλίαν καί Ἰταλίαν^{3/}. Δέον συνεπῶς ὅπως ἀναμένεται περαιτέρω μείωσις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν εἰς Δυτικήν Εὐρώπην ξένων έργατῶν τῆς τάξεως τῶν 15-25%. Ἡ ἐπαλήθευσις ἐν τούτοις τῶν προοπτικῶν ἀναπτύξεως κατά χώραν θά ἔχη διάφορον ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν ξένων έργατῶν, ἀναλόγως τῆς προελεύσεώς των. Ἡ Γαλλία θά χρειασθῇ συνέχισιν εἰσαγωγῆς ξένων έργατῶν, τούς ὁποίους ὁμως προμηθεύεται κυρίως ἐκ τῶν πρώην ἀποικιῶν τῆς. Εἰς τήν Ἰταλίαν ὑφίστανται εἰσέτι μεγάλα ἀποθέματα ὑποαπασχολουμένων τὰ ὅποια δύνανται νά συμπληρωθοῦν ἐκ τῶν εἰς ἄλλας Δυτικο-Εὐρωπαϊκὰς χώρας ἐργαζομένων Ἰταλῶν, οἱ ὅποιοι ὑπερβαίνουν τό ἐν ἑκατομμύριον ἀτόμων. Ἐάν τό τελευταῖον λάβῃ σημαντικήν ἔκτασιν θά συμβάλλῃ εἰς τόν περιορισμόν τῆς παλιννοστήσεως ἐτέρων ἐθνικοτήτων. Αἱ ἐξελίξεις εἰς Μ. Βρεταννίαν δέν παρουσιάζουν ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον ἐξ ἀπόψεως ἐπαναπατρισμοῦ Ἑλλήνων λόγῳ : α) τοῦ περιορισμένου ἀριθμοῦ τῶν ἐκεῖ ἐγκατεστημένων Ἑλλήνων (10 χιλ. ἀτόμων περίπου πλὴν Κυπρίων), β) τῆς διαρθρώσεως τῆς ἀπασχολήσεώς των (ὑψηλόν ποσοστόν ἀνεξαρτήτων ἐπαγγελματιῶν, ὑπαλλήλων ἐλληνικῶν ἐπιχειρήσεων καί ἐπιστημόνων), καί γ) τῆς κατά μεγάλην πλειονότητα προελεύσεως τῶν ξένων έργατῶν ἐκ τῶν ὑπερποντίων χωρῶν πρώην Βρεταννικῶν ἀποικιῶν. Τέλος, εἰς τήν Δυτικήν Γερμανίαν τό σύνολον σχεδόν τῶν ξένων έργατῶν προέρχεται ἐξ ἄλλων Εὐρωπαϊκῶν χωρῶν, τυχόν δέ εὐρεῖα παλιννόστησις τούτων θά ἐπηρεάσῃ σοβαρῶς τὰς ἀγοράς ἐργασίας καί τὰς οἰκονομίας ἐν γένει τῶν χωρῶν προελεύσεως τῶν μεταναστῶν.

5. Ἀπό τοῦ ἔτους 1960, τὰ 2/3 σχεδόν τῆς ἀκαθαρίστου Ἑλληνικῆς ἐξωτερικῆς μεταναστεύσεως κατηυθύνθησαν πρὸς τήν Δυτικήν Γερμανίαν, εἰς τήν ὁποίαν κατά

^{3/} ECONOMIC SURVEY OF EUROPE IN 1966, U.N. PRE-PUBLICATION, σελ. 7

τά μέσα τοῦ 1966 εὐρίσκοντο 230 χιλ. ἄτομα περίπου, ἥτοι πλέον τῶν $2/3$ τῶν εἰς Δυτικήν Εὐρώπην ἐγκατεστημένων Ἑλλήνων. Ἡ κατά τοὺς τελευταίους μῆνας σοβαρά κάμψις τοῦ ρυθμοῦ τῆς οἰκονομικῆς ἀνόδου εἰς τὴν χώραν ταύτην καὶ ἡ ἔνεκα ταύτης ἀνάσχεσις τοῦ πρὸς τὴν Γερμανίαν μεταναστευτικοῦ ρεύματος (ἀπὸ 85 χιλ. ἄτομα τὸ 1965 εἰς 45.500 τὸ 1966) ἐμείωσαν αἰσθητῶς τὴν συνολικὴν ἀναθάριστον καὶ καθαρὰν μετανάστευσιν ἐξ Ἑλλάδος. Ἡ πρώτη κατῆλθεν εἰς 87 χιλ. ἄτομα τὸ 1966, ἔναντι 117 χιλ. ἀτόμων τοῦ προηγουμένου ἔτους (παρὰ τὴν μεταξύ τῶν δύο τούτων ἐτῶν αὐξῆσιν τῆς ὑπερποντίου μεταναστεύσεως ἀπὸ 29 χιλ. εἰς 34 χιλ. ἄτομα), καὶ ἡ δευτέρα εἰς τὸ πέμπτον περίπου ἐκείνης τοῦ προηγουμένου ἔτους (ἀπὸ 40 χιλ. εἰς 8 χιλ. ἄτομα περίπου). Ἀπὸ τοῦ δευτέρου ἡμίσεως τοῦ ἔτους 1966 λαμβάνει χώραν καθαρὰ παλιννόστησις ἐκ Γερμανίας, τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Ἑλλήνων ἐργατῶν μειωθέντος ἀπὸ 196 χιλ. (1.7.66) εἰς 176 χιλ. (31.12.66) καὶ 161 χιλ. ἄτομα (31.3.67) καὶ τοῦ συνόλου τῶν ξένων ἐργατῶν ἀπὸ 1.314 χιλ. εἰς 1.105 χιλ. καὶ 1.050 χιλ. ἄτομα ἀντιστοίχως. Ἀντιθέτως ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν Γερμανίᾳ ἀνέργων ἀνῆλθε ἀπὸ 89 χιλ. (31.7.65) εἰς 673 χιλ. (28.2.67)^{1/}, ἐσημείωσεν δέ μέχρι τοῦδε ἐποχικὴν μόνον πτώσιν εἰς 501 χιλ. ἄτομα (30.4.67). Ἀντίστροφον διακύμανσιν ἐσημείωσεν ἡ ἐξέλιξις τῶν κενῶν θέσεων ὡς ἐμφαίνεται ἐν τοῦ σχεδιαγράμματος τῆς σελίδος (28).

6. Αἱ προβλέψεις διὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς γερμανικῆς οἰκονομίας κατὰ τὸ τρέχον ἔτος ποικίλλουν εὐρέως. Τὰ Ἰνστιτούτα Βραχυχρονίων Οἰκονομικῶν Ἐξελίξεων τοῦ Δυτικοῦ Βερολίνου, Κέλου καὶ Ἔσσεσεν προβλέπουν αὐξῆσιν τοῦ ἐθνικοῦ προϊόντος κατὰ 0.5%, 1% καὶ 1.5% ἀντιστοίχως^{2/} καὶ ἡ Γραμματεία τοῦ Ο.Η.Ε. κατὰ 4%^{3/}. Ἡ ἐπίτευξις τοῦ τελευταίου τούτου ρυθμοῦ, ἡ ὁποία θεωρεῖται ἀπίθανος κατόπιν τῶν ἐξελίξεων τοῦ πρώτου **τριμήνου**, θὰ συνεπήγετο ἀνακοπὴν τῆς καθαρᾶς εἰσροῆς ξένων ἐργατῶν ἀλλὰ οὐχὶ ἀποχώρησιν σημαντικοῦ τμήματος τούτων, δεδομένου ὅτι τὸ ἐργατικὸν δυναμικὸν τῆς χώρας ταύτης ἐξ ἐγχωρίων πηγῶν προβλέπεται ὅτι θὰ ὑποστῇ, ὡς καὶ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, μείωσιν ἐξ 80 χιλ. ἀτόμων περίπου. **Αὐξῆσις κατὰ 0.5%** ἀφ' ἑτέρου θὰ ἐσήμαινε κατ' οὐσίαν στασιμότητα, ἡ ὁποία ἐξ ἄλλου προβλέπεται καὶ ὑπὸ τοῦ Ἰνστι-

1/ AMTLICHE NACHRICHTEN DER BUNDESANSTALT. FUR ARBITRSVERMITTLUNG UND ARBEITSLOSEN-VERSICHERUNG, Τεύχη 1-5, 1967".

2/ Ἐμπιστευτικαὶ ἐκθέσεις ἀποστελλόμεναι εἰς Ὑπηρεσίαν Βραχυχρονίων Οἰκονομικῶν Ἐξελίξεων, KEIIE.

3/ ECONOMIC SURVEY OF EUROPE IN 1966 - PRE-PUBLICATION.

τούτου τοῦ Μονάχου, συνδυαζομένη δέ αὕτη μέ τήν αὕξησιν τῆς παραγωγικότητος τῆς οἰκονομίας θά ἐδημιούργη εὐρείαν ὑποαπασχόλησιν τοῦ ὑπάρχοντος ἐργατικοῦ δυναμικοῦ καί ἀποχώρησιν σημαντικοῦ ἀριθμοῦ ξένων ἐργατῶν. Εἰς τήν περίπτωσιν ταύτην ἡ καθαρά εἰσροή ἐργατῶν εἰς Ἑλλάδα θά εἶναι σημαντικῶς ἀνωτέρα τῶν 100 χιλ. ἀτόμων. Μεταξύ τῶν δύο τούτων ἀκραίων περιπτώσεων εὐρίσκεται ρυθμός ἀναπτύξεως μή διαφέρων οὐσιωδῶς τοῦ κατὰ τό παρελθόν ἔτος ἐπιτευχθέντος ($2\frac{1}{2}\%$), καί ὡς ἐκ τούτου τά ἀποτελέσματα δύναται νά σταθμισθοῦν εὐχερέστερον:

7. Ὁ ρυθμός οὗτος ὑπολείπεται τῆς αὐξήσεως τῆς παραγωγικότητος τῆς ἐργασίας προβλεπομένης εἰς 3,5% περίπου καί ὡς ἐκ τούτου θά μειωθῇ ἡ ζήτησις ἐργασίας. Ἡ μείωσις αὕτη δέν θά ὀδηγήσῃ εἰς ἀνάλογον αὕξησιν ἀνεργίας διότι θά ἀπορροφηθῇ ἐν τινι μέτρῳ ὑπό τῆς μειώσεως τῶν ὑπερωριῶν ἢ καί τῶν ἡμερῶν ἐργασίας. Ἡ διαδικασία αὕτη συνεχίζεται ἀπό τῆς ἐκδηλώσεως τῆς παρούσης κρίσεως καί κατὰ συνέπειαν ἀφ' ἐνός μὲν τά ὑπάρχοντα περιθώρια τείνουν νά ἐξαντληθοῦν καί ἀφ' ἑτέρου ἡ ἐκ ταύτης μείωσις τοῦ ἐργατικοῦ εἰσοδήματος ἔχει ἤδη καταστήσει διὰ πολλοὺς ξένους ἐργάτας ἀσύμφορον τήν παραμονήν μακρὰν τῆς πατρίδος των.

8. Αὕξεις τοῦ ἐθνικοῦ προϊόντος μικροτέρα τῆς κατὰ μέσον ὄρον αὐξήσεως τῆς παραγωγικότητος προκαλεῖ συνήθως βαθεῖας διαταραχάς εἰς τὰς ἐπὶ μέρους ἀγοράς ἐργασίας λόγω τῆς διαφόρου ἐξελίξεως τῶν δύο τούτων μεγεθῶν ἀνά τομέα παραγωγικῆς δραστηριότητος. Συγκεκριμένως, προβλέπεται στασιμότης παραγωγῆς εἰς πλείστους κλάδους παραγωγῆς ὑλικῶν ἀγαθῶν, εἰς τοὺς ὁποίους, ἐν τούτοις, θά αὐξηθῇ ταχύτατα ἡ παραγωγικότης τῆς ἐργασίας μέ ἀποτέλεσμα τήν ὀξυνσιν τοῦ προβλήματος τῆς διαρθρωτικῆς ἀνεργίας. Αἱ βιομηχανίαι ἄνθρακος καί χάλυβος τῶν ὁμοσπόνδων πολιτειῶν Ρούρ καί Ὕεσεν εἰς τὰς ὁποίας ἀπασχολεῖται ἱκανός ἀριθμός Ἑλλήνων, εἶναι χαρακτηριστικά παραδείγματα τῆς περιπτώσεως ταύτης. Εἰς τόν τομέα τῶν ὑπηρεσιῶν ἀφ' ἑτέρου προβλέπεται ὅτι ἡ αὕξις τῆς παραγωγῆς θά εἶναι σημαντικῶς ταχύτερα τῆς αὐξήσεως τῆς παραγωγικότητος μέ συνέπειαν τήν ἡύξημένην ζήτησιν ἐργασίας, ἡ ὁποία ὅμως δέν θά εὐνοήσῃ σοβαρῶς τοὺς Ἕλληνας ἐργάτας λόγω τοῦ μικροῦ ποσοστοῦ ἀπασχολήσεώς των εἰς τόν τομέα τοῦτον (9% ἐπὶ τοῦ συνόλου τῶν ἀπασχολουμένων Ἑλλήνων)^{1/}.

^{1/} AMTLICHE NACHRICHTEN DER BUNDESANSTALT FUR ARBEITSVERMITTLUNG UND ARBEIT - SLOSENVERSICHERUNG (A.N.B.A.), Ἀπρίλιος 1967, No 4.

9. Τό συμπέρασμα ἐκ τῆς διενεργηθείσης μελέτης τῶν οἰκονομικῶν ἐξελίξεων τῆς Δυτικῆς Γερμανίας καί ἄλλων Εὐρωπαϊκῶν χωρῶν εἶναι ὅτι ἐντός τοῦ τρέχοντος ἔτους θά ἐπανέλθῃ σημαντικός ἀριθμός Ἑλλήνων ἐκ Δυτικῆς Εὐρώπης ἀλλά ὅτι δέν εἶναι μεγάλη ἡ πιθανότης ἀθρόας παλιννοστήσεως τούτων. Συνοπτικῶς, τό συμπέρασμα τοῦτο βασίζεται ἐπὶ τῶν κάτωθι δεδομένων:

10. Αἱ οἰκονομίαι τῶν χωρῶν τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης δέν ἀντιμετωπίζουν ὕφεσιν ἀλλά κάμψιν τοῦ ρυθμοῦ ἀνόδου των, ὁ ὁποῖος ὡς ἤδη ἀνεφέρθη, προβλέπεται ὅτι θά εἶναι σημαντικός εἰς ὠρισμένες ἐξ αὐτῶν. Μολονότι ἡ κυριωτέρα χώρα ὑποδοχῆς Ἑλλήνων μεταναστῶν προβλέπεται ὅτι θά ἔχῃ μικρόν ρυθμόν ἀναπτύξεως, ἡ ἡύξημένη ζήτησις ἐργασίας εἰς ἑτέρας χώρας θά ἐπιτρέψῃ ἀφ' ἐνός μὲν μικράν μετακίνησιν Ἑλλήνων πρὸς ταύτας καί ἀφ' ἑτέρου ἐπαναπατρισμόν Ἰταλῶν, ὁ ὁποῖος θά ἐλαττώσῃ τὴν πίεσιν προσφορᾶς ἐργασίας ἐν Δυτικῇ Γερμανίᾳ.

11. Ἡ δημιουργία ἀνεργίας, ὑπολογιζομένης μεταξύ 1,5% καί 3% ἐπὶ τοῦ συνόλου τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ, θά πλήξῃ μὲν ἀναλογικῶς βαρύτερον τοὺς ξένους ἐργάτας ἀλλά ὅχι ἀποκλειστικῶς καί μόνον τούτους. Σημαντικόν ποσοστὸν τῶν ξένων ἐργατῶν ἀσχολεῖται εἰς ταχέως ἀναπτυσσομένους παραγωγικοὺς τομεῖς (χημικαὶ καί ἠλεκτρονικαὶ βιομηχανίαι, μεταφοραί, διάφοροι ὑπηρεσίαι) καί οὐδόλως πρόκειται νά θιγῇ, ἐνῶ ἡ εἰς ἑτέρους τομεῖς προσφερομένη ἐργασία ὑπὸ τῶν ἀλλοδαπῶν παρουσιάζει μικρόν βαθμόν ὑποκαταστάσεως ἐκ λόγων κοινωνικῶν, οἰκονομικῶν καί τεχνικῶν,

12. Οἱ ἀπολυόμενοι ξένοι ἐργάται δέν θά σπεύσουν νά ἐπαναπατριθοῦν λόγῳ τοῦ ὅτι λαμβάνουν ἱκανοποιητικόν ἐπίδομα ἀνεργίας κυμαινόμενον μεταξύ 45% καί 65% τῶν βασικῶν ἀποδοχῶν, τό ὁποῖον εἶναι κατὰ μέσον ὅρον ἀνώτερον τῆς μέσης ἀμοιβῆς ἐργασίας καί διπλάσιον περίπου τοῦ ἐπιδόματος ἀνεργίας ἐν Ἑλλάδι, διατηροῦν δέ ἅπαντα τὰ δικαιώματα εἰς τὰ ταμεῖα κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως καί ἔχουν πιθανότητος ἐξευρέσεως νέας ἐργασίας ἐντός βραχέως χρονικοῦ διαστήματος.

13. Ὁ περιορισμός τῆς ὑπερωριακῆς ἀπασχολήσεως καί τῶν ἡμερῶν ἐργασίας, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξεν ἡ ἄμεσος συνέπεια τῆς μειωμένης ζητήσεως ἐργασίας, θά μειώσῃ σημαντικῶς τὴν διαφορὰν πραγματικῶν ἀποδοχῶν μεταξύ τῶν χωρῶν ἀποδημίας καί τῶν

χωρῶν ὑποδοχῆς, καί θά ἐπιδράσῃ δυσμενῶς ἐπὶ τῆς ἀποφάσεως τῶν μεταναστῶν νά παραμείνουν μακρὰν τῆς πατρίδος των. Εἶναι ἐν τούτοις γεγονός ὅτι αἱ τοιοῦτου εἵδους ὑπολογισμοί δέν ὁδηγοῦν καθ' ἑαυτούς εἰς ἀποφάσεις ἀμέσου ἐπαναπατρισμοῦ.

14. Βάσει τῶν σημερινῶν δεδομένων καί προοπτικῶν ἐξελίξεως, ὑπολογίζεται ὅτι κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ τρέχοντος ἔτους θά ἐπανεέλθουν ἐκ Δυτικῆς Εὐρώπης 70-90 χιλ. Ἕλληνες. Ἐναντι τοῦ καθαροῦ τούτου ἐπαναπατρισμοῦ ἐκ Δυτικῆς Εὐρώπης, ἡ πρὸς τὰς ὑπερποντίους χώρας μετανάστευσις ὑπολογίζεται ὅτι θά μειωθῇ ἐλαφρῶς ἔναντι τοῦ παρελθόντος ἔτους κατὰ τό ὅποῖον ἀνῆλθεν εἰς 34 χιλ. ἄτομα, μέ ἀσήμαντον ἐκ τῶν χωρῶν τούτων ἐπαναπατρισμόν (3-5 χιλ. ἄτομα). Τό ἀποτέλεσμα τῶν μεταναστευτικῶν τούτων κινήσεων ὑπολογίζεται ὅτι θά εἶναι καθαρά εἰσροή ἐργατικοῦ δυναμικοῦ εἰς τὴν χώραν ἐκ 40-60 χιλ. ἀτόμων. Ἡ καθαρά εἰσροή αὕτη προστιθεμένη εἰς τὴν ἐκ 40 χιλ. περίπου φυσικὴν αὐξησιν τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ, θά αὐξήσῃ τὴν προσφορὰν ἐργασίας κατὰ 80-100 χιλ. ἄτομα, ἔναντι 25 χιλ. περίπου κατὰ μέσον ὅρον τὴν παρελθούσαν δωδεκαετίαν, καί 15 χιλ. ἀτόμων ἐτησίως κατὰ τὴν πενταετίαν 1961-1965.

Γ. Αἱ δυνατότητες ἀπορροφήσεως τῶν ἐπαναπατριζομένων εἰς τὴν ἐλληνικὴν οἰκονομίαν.

1. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καθίσταται φανερόν ὅτι μολονότι δέν ἀντιμετωπίζεται πρόβλημα ἀμέσου ἐπαναπατρισμοῦ τῶν Ἑλλήνων τῆς ἀλλοδαπῆς, σημαντικός ἀριθμός τούτων θά ἐπιστρέφῃ κατὰ τὸ τρέχον ἔτος ἐκ Δυτικῆς Εὐρώπης, ἐνῷ ἡ χώρα εὐρίσκεται πάντοτε πρό τοῦ κινδύνου ἀθρόας παλιννοστήσεως κατ'ἀκολουθίαν ἰσχυρᾶς οἰκονομικῆς ὑφέσεως εἰς τὰς χώρας ὑποδοχῆς. Προσλαμβάνουν ὡς ἐκ τούτου ἐξαιρετικὴν σπουδαιότητα τόσον ἡ διερεῦνησις τῶν δυνατοτήτων ἀυξήσεως τῆς ἀπασχολήσεως εἰς τὴν ἐλληνικὴν οἰκονομίαν, ὅσον καὶ τὰ ἐνδεικνυόμενα μέτρα πολιτικῆς πρὸς ρύθμισιν τῶν μεταναστευτικῶν κινήσεων.

2. Ἡ κάμφσις τοῦ ρυθμοῦ τῆς πρὸς τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην μεταναστεύσεως, ἡ σχετικὴ σταθεροποίησις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν εἰς τὸν χῶρον τοῦτον εὐρισκομένων Ἑλλήνων καὶ ἡ ἐν συνεχείᾳ βαθμιαία μείωσις τούτου θά ἀνταπεκρίνοντο πλήρως πρὸς τὰ συμφέροντα τῆς χώρας καὶ τῶν ἰδίων τῶν μεταναστῶν διότι: α) θά ἐπέτρεπον τὴν ἐπ' ἀρκετόν χρόνον διατήρησιν εἰς ὑψηλά ἐπίπεδα τοῦ ἐκ τῆς πηγῆς ταύτης εἰσρέοντος συναλλάγματος (112 ἐκατ. δολλάρια τὸ 1966 ἐκ Δυτικῆς Εὐρώπης πλὴν Μεγάλης Βρεταννίας), τὸ ὅποῖον ἀποτελεῖ οὐσιώδη παράγοντα εἰς τὴν δημιουργίαν νέων εὐκαιριῶν ἀπασχολήσεως, β) διὰ τῆς ὡς καὶ κατὰ τὸ παρελθόν συνεχοῦς ἀνανεώσεως τοῦ ἀποθέματος τῶν ἐν τῇ Δυτικῇ Εὐρώπῃ Ἑλλήνων, μεγαλύτερον ποσοστὸν τοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ θά ἤρχετο εἰς ἐπαφὴν μέ περιβάλλον ἐργασίας καὶ κοινωνικῆς διαβιώσεως ἐκπολιτιστικῶς καὶ μορφωτικῶς ἀνώτερον καὶ πλέον ὀργανωμένον, ἐπιταχυνομένης αὐτῇ ποιοτικῆς διαφοροποιήσεως τῆς προσφορᾶς ἐργασίας ἐν Ἑλλάδι. Πρέπει ἐν τούτοις νά τονισθῇ ὅτι ἐξ ἀπόψεως ἐπαγγελματικῆς ἐξειδικεύσεως τὸ ἐκ τῆς μεταναστεύσεως ὄφελος δέν εἶναι σημαντικόν^{1/}, καὶ γ) θά παρείχετο ὁ ἀπαιτούμενος χρόνος ὅπως δημιουργηθοῦν εἰς τὴν

1/ Ἐρευνα τοῦ Γερμανικοῦ Ὁμοσπονδιακοῦ Ἰνστιτούτου Ἀπασχολήσεως καὶ Ἀσφαλίσεως τῆς Ἀνεργίας, διενεργηθεῖσα τὸν Σεπτέμβριον 1966, ἀπεκάλυψε ὅτι 3% μόνον τῶν κατὰ τὴν ἄφιξίν των εἰς Δυτικὴν Γερμανίαν ἀνειδικευμένων Ἑλλήνων ἐπέτυχον εἰς τὰς ἐξετάσεις διὰ τὴν ἀπόκτησιν εἰδικότητος. Τὰ ποσοστά ἐπιτυχίας τῶν Ἰσπανῶν καὶ Τούρκων ἦσαν 2% ἀλλὰ τῶν Αὐστριακῶν, Ὁλλανδῶν καὶ Γιουγκοσλάβων 12%. (DEUTSCHE KORRESPONDENZ, 25.4.67 σ.7).

έλληνικήν οίκονομίαν αὐτὴν κατάλληλοι συνθήκαι διὰ τὴν βαθμιαίαν ἀπορρόφησιν τῶν ἐπαναπατριζομένων εἰς τομεῖς ὑψηλῆς παραγωγικότητος. Ἡ ἀπότομος ἐν τούτοις διακοπὴ τῆς μεταναστεύσεως κατὰ τὸ τέλος τοῦ παρελθόντος ἔτους καὶ ἡ προϊοῦσα αὔξησις τῆς καθαρᾶς παλιννοστήσεως δημιουργοῦν νέαν κατάστασιν εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἀγορὰν ἐργασίας, ἡ ὁποία ἀπαιτεῖται ὅπως παρακολουθηθῇ καὶ ἀντιμετωπισθῇ ὡς πρὸς τὰς δυσμενεῖς ταύτης συνεπεΐας.

3. Ἡ κατὰ 90% καὶ πλέον ἀγροτικὴ προέλευσις τῶν μεταναστῶν καὶ ἡ συνέχισις τῆς πρὸς τὰ ἀστικά κέντρα ἐσωτερικῆς μεταναστεύσεως (46 χιλ. ἄτομα περίπου ἐτησίως ἔναντι 50 χιλ. ἀτόμων τῆς φυσικῆς αὐξήσεως τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ), εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἐπιτάχυνσιν τοῦ ρυθμοῦ μεταβολῆς τῆς συνθέσεως τοῦ πληθυσμοῦ εἰς γεωργικὸν καὶ μὴ καὶ τὴν διὰ πρώτην φοράν μείωσιν τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ ἐντὸς τῆς τετραετίας 1961-65. Ἡ μείωσις αὕτη ὑπολογίζεται εἰς 200 χιλ. ἄτομα περίπου, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ ἥμισυ σχεδὸν ἀνήκον εἰς τὸ ἐργατικὸν δυναμικόν. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συμπεραίνεται ὅτι ἡ μετανάστευσις ἐλάφρυνεν τὴν πίεσιν προσφορᾶς ἐργασίας κατὰ κύριον λόγον εἰς τὰς ἀγροτικὰς περιοχάς, ὅπου καὶ παρατηρήθησαν ἔντονοι στενότητες δι' ἐποχικὴν ἐργασίαν. Εἰς τὰ ἀστικά κέντρα συνεχίσθη ἡ αὔξησις προσφορᾶς ἐργασίας ἐκ τῶν νέων εἰσόδων εἰς τὸ ἐργατικὸν δυναμικόν ἐκ τοῦ ἀστικοῦ πληθυσμοῦ, ἐκ τῆς προμνησθείσης μετακινήσεως τῶν ἀγροτικῶν περιοχῶν καὶ ἐκ τῶν ἐπαναπατριζομένων, εἰς περιωρισμένην κατ' ἀρχὴν ἀλλὰ σταθερῶς αὐξανομένην κλίμακα. Εἰς τὴν ἡυξημένην ταύτην προσφορὰν ἐργασίας, ἡ ἐκ τῶν ἀστικῶν κέντρων ἐξωτερικὴ μετανάστευσις ἔπαιξεν ἀνασταλτικὸν ρόλον περιωρισμένης μόνον σημασίας λόγω τοῦ μικροῦ ταύτης μεγέθους. Παρ' ὅλον τοῦτο ἡ πίεσις εἰς τὴν ἀγορὰν ἐργασίας ὄχι μόνον δέν ἡυξήθη ἀλλὰ καὶ ἐμειώθη σημαντικῶς λόγω τῆς ταχυτέρας αὐξήσεως τῆς ἀπασχολήσεως εἰς μὴ γεωργικὰς ἐργασίας. Ἡ μεταξύ τῶν ἐτῶν 1961 καὶ 1965 ἀνεργία τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ ὑπολογίζεται ὅτι ἐμειώθη ἀπὸ 215 εἰς 120 χιλ. περίπου.

4. Ἡ κάμφσις τῆς καθαρᾶς ἐξωτερικῆς μεταναστεύσεως καὶ ἡ αὔξησις τῆς παλιννοστήσεως θὰ ἐπιδράσουν ποικιλοτρόπως ἐπὶ τῶν ἐπὶ μέρους ἀγορῶν ἐργασίας. Εἰς τὰς ἀγροτικὰς περιοχάς θὰ ἐπιφέρουν σχετικὴν σταθεροποίησιν ἢ ἀπλῶς ἐπιβράδυνσιν

τοῦ ρυθμοῦ μειώσεως τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ. **Βραχυχρονίως τοῦτο θά ἔχη εὐ-**
νοϊκὰς ἐπιπτώσεις ἐπὶ τῆς παραγωγῆς διότι θά **παρασχεθῇ** ὁ ἀναγκαῖος χρόνος προσαρμο-
γῆς παραγωγικῶν μεθόδων καὶ διαρθρώσεως τῶν καλλιεργειῶν πρὸς τὰς νέας συνθήκας μει-
ωμένης προσφορᾶς ἐργασίας. Εἰς τὰ ἀστικά κέντρα, εἰς τὰ ὅποια τὸ ἐργατικόν δυνα-
μικόν ἡϋξάνετο μέ ταχύν ρυθμόν καὶ ὑπὸ συνθήκας ὑψηλῆς καθαρᾶς ἐξωτερικῆς μετανα-
στεύσεως, θά ἐπέλθῃ ἐπιπρόσθετος αὔξησις τῆς προσφορᾶς ἐργασίας ἐκ δύο νέων πηγῶν:
α) ἐκ τῆς ἡϋξημένης εἰσορῆς ἐκ τῆς ὑπαίθρου λόγῳ τοῦ ἐπελθόντος περιορισμοῦ τῆς
πρὸς τὸ ἐξωτερικόν διεξόδου καὶ β) ἐκ τῆς ἡϋξημένης παλιννοστήσεως ἢ ὁποία θά
κατευθύνεται κατὰ μεγαλύτερον ἔτι μέρος πρὸς τὰ ἀστικά κέντρα, διὰ τοὺς αὐτοὺς ὡς
ἄνω λόγους.

5. Ἡ ἀπασχόλησις τὴν ὁποίαν ἐπιζητοῦν οἱ ἐπαναπατριζόμενοι ποικίλλει.
Ἡ ποσοστιαία κατανομή τούτων εἰς τὰς διαφόρους ἐργασίας δέν εἶναι γνωστή, ἐκ γενο-
μένων ὅμως παρατηρήσεων καὶ πληροφοριῶν τῶν κατὰ τόπους Γραφείων Εὐρέσεως Ἐργασίας,
προκύπτει ὅτι σημαντικὸς ἀριθμὸς ἐπιστρέφει εἰς τὸν τόπον ἀναχωρήσεως καὶ συνεχίζει
τὴν προτέραν ἀπασχόλησιν, ἐνῷ οἱ λοιποὶ μεταβαίνουν εἰς ἕτερον τόπον, συνήθως ἐκ
τῆς ὑπαίθρου πρὸς τὰ ἀστικά κέντρα, ἢ ἐπιζητοῦν διαφορετικὴν ἀπασχόλησιν εἰς τὸν
τόπον ἀναχωρήσεως. Ὡς ἐκ τούτου, αἱ ἐκ τῆς μεταναστεύσεως καὶ παλιννοστήσεως με-
ταβολαὶ εἰς τὴν διάρθρωσιν τῆς ἀπασχολήσεως δέν διαφέρουν ἐκείνων αἱ ὁποῖαι θά ἐ-
πύρνοντο καὶ ἄνευ τούτων. Συγκεκριμένως, παρατηρεῖται τὸ αὐτὸ πρότυπον ἐπαγγελμα-
τικῆς κινητικότητος εἰς τὴν κλίμακα ἀγροτικά-ἐργασίαι-κατασκευαί-βιομηχανία-ὑπηρε-
σίαι, ἀλλὰ ὁ ρυθμὸς εἶναι σημαντικῶς ταχύτερος. Παρατηρεῖται ταχύτερος ἐπίσης
ρυθμὸς διαφοροποιήσεως τῆς διαρθρώσεως τῆς ἀπασχολήσεως κατὰ θέσιν εἰς τὸ ἐπάγγελμα,
μέ αὔξεσιν τῶν προσφερόντων ἐξηρημένῃ ἐργασίᾳ, δημιουργουμένης οὕτω τῆς ἀνάγκης
ἐπεκτάσεως τῆς ἐπιχειρηματικῆς πρωτοβουλίας, καὶ αὐξήσεως τοῦ ὄγκου καὶ τοῦ βαθμοῦ
συγκεντρώσεως τῶν κεφαλαιακῶν πόρων τῆς οἰκονομίας.

6. Ὁ ἐπαναπατρισμὸς Ἑλλήνων ἐργαζομένων ἐνισχύει τὴν ζήτησιν ἐργασίας
καθ' ὃ μέτρον βοηθᾷ εἰς τὴν ἀντιμετώπισιν στενοτήτων προσφορᾶς εἰς τὴν ἀγοράν ἐργα-
σίας καὶ συνοδεύεται ὑπὸ εἰσορῆς συναλλάγματος ἐκ τῶν ἀποταμιεύσεων τῶν ἐπαναπα-
τριζομένων. Ἀμφότεροι οἱ παράγοντες οὗτοι ἀποτελοῦν ἡϋξημένην προσφορὰν συμπλη-

ρωματικών συντελεστών παραγωγής, αξιοποιούμενοι δέ εντός της οίκονομίας οδηγούν εις αύξησιν τοῦ ἐθνικοῦ προϊόντος, ἐκ τῆς ὁποίας προκαλεῖται περαιτέρω ζήτησις ἐργασίας. Παράλληλως, εὐθύς ὡς ἡ προσφερομένη ἐργασία καί αἱ ἀποταμιεύσεις χρησιμοποιηθῶν εἴτε διὰ ἐπένδυσιν εἴτε δι' ἀτομικὴν κατανάλωσιν, δημιουργοῦνται πρόσθετα εἰσοδήματα τὰ ὅποια διὰ μέσου τῆς ζήτησεως ἀγαθῶν καί παραγωγικῶν συντελεστών, δημιουργοῦν νέαν ζήτησιν ἐργασίας. Αἱ ὡς ἄνω εὐνοϊκαί ἐπιδράσεις δύναται ἐν τούτοις νά συντελέσουν εἰς ἀπορρόφησιν μέρους μόνον τῶν ἐπαναπατριζομένων, ἐνῶ διὰ τοὺς λοιπούς ὡς καί διὰ τὴν φυσικὴν αύξησιν τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ παραμένει τό πρόβλημα δημιουργίας νέων εὐκαιριῶν ἀπασχολήσεως.

7. Ὑπὸ τὰς ἐλληνικὰς συνθήκας χαμηλῆς σχέσεως ἐπενδεδυμένου κεφαλαίου κατὰ ἀπασχολούμενον (110 χιλ. δρχ. περίπου ἔναντι διπλασίου περίπου ποσοῦ εἰς Γερμανίαν καί τετραπλάσιον εἰς Η.Π.Α.), σημαντικόν τμήμα τῶν ἐπενδύσεων χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν αύξησιν τῆς παραγωγικότητος τῶν ἤδη ἀπασχολουμένων καί οὐδόλως συμβάλει εἰς τὴν δημιουργίαν νέων εὐκαιριῶν ἀπασχολήσεως, ἐνῶ τό ὑπόλοιπον δημιουργεῖ κατὰ κανόνα νέας παραγωγικὰς διαδικασίας μεγάλης σχετικῶς ἐντάσεως κεφαλαίου. Οὕτως ἔναντι μιᾶς νέας εὐκαιρίας ἀπασχολήσεως γίνεται ἐπένδυσις εἰς τὴν οίκονομίαν ἐκ 500 χιλ. δρχ. περίπου, εἰς τὰς μεγάλας δέ βιομηχανικὰς μονάδας ἡ σχέσις αὕτη εἶναι ἔτι δυσμενεστέρα. Εἶναι ὡς ἐκ τούτου προφανές ὅτι αἱ ἀποταμιεύσεις τῶν μεταναστῶν, αἱ ὅποια διὰ μόνον τὴν Δυτικὴν Γερμανίαν ὑπολογίζονται εἰς 300 ἑκατομ. δολλάρια περίπου, δύναται νά συμβάλλουν σημαντικῶς εἰς τὴν δημιουργίαν νέων εὐκαιριῶν ἀπασχολήσεως.

8. Αἱ ἀποταμιεύσεις τῶν μετναστῶν χρησιμοποιοῦνται κατὰ διάφορον τρόπον, ὃ ὁποῖος εὐρίσκεται εἰς στενὴν συσχέτισιν πρὸς τό εἶδος ἀπασχολήσεως τοῦ ἀποταμιευτοῦ. Μέρος τούτων καταναλίσκεται ὑπὸ τῶν συγγενῶν τῶν ἀποταμιευτῶν ἐνῶ ἕτερα ποσά τὰ ὅποια εἶχον ἀποταμιευθῇ πρὸς τὸν σκοπὸν ἡύξημένης μελλοντικῆς καταναλώσεως (ἀγορᾶς ἐπίπλων, συσκευῶν οἰκιακῆς χρήσεως κλπ.), αξιοποιοῦνται πρὸς ἀγοράν τῶν εἰδῶν τούτων. Ἐκ παρατηρήσεων ἐπὶ τῆς ἐξελίξεως τῆς καταναλώσεως εἰς τὰς περιοχὰς ὑψηλῆς ἐξωτερικῆς μεταναστεύσεως, συνάγεται ὅτι τὰ ἐκ τῶν ἀποταμιεύσεων τῶν μετναστῶν διατιθέμενα πρὸς τοὺς σκοποὺς τούτους ποσά εἶναι σημαντικά, κυρίως κατὰ τὴν

διάρκειαν παραμονής τοῦ ἐργαζομένου εἰς τὴν ἀλλοδαπήν. Ἅτερον μέρος τῆς ἀποταμιεύσεως χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν ἀγοράν οἰκιῶν, ἀγροτεμαχίων ἢ ἐργαλείων, μέ τὴν προοπτικὴν συντόμου ἐπαναπατρισμοῦ ἢ εὐθύς μετὰ τὸν ἐπαναπατρισμόν, πρὸς ἄμεσον χρῆσιν ὑπὸ τοῦ ἐπενδυτοῦ. Μεταξὺ τούτων συγκαταλέγονται καὶ αἱ ἐπενδύσεις εἰς ἐμπορικὰ ἢ βιοτεχνικὰ καταστήματα, αἱ ὁποῖαι ἀπορροφοῦν ὑψηλὸν ποσοστὸν τῶν ἐν λόγῳ ἀποταμιεύσεων. Τέλος τὸ ὑπόλοιπον τῶν ἀποταμιεύσεων διοχετεύεται εἰς τὰ πιστωτικὰ ἰδρύματα ἢ ἐπενδύεται εἰς ὁμολογίας.

9. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγεται ὅτι ὑπὸ τὰς ἐλληνικὰς συνθήκας σχετικῆς νομισματικῆς σταθερότητος,^{1/} ὑψηλῶν ἐπιτοκίων^{2/} καὶ ἀγορᾶς καταναλωτοῦ ὁ μετανάστης δὲν ἔχει δυσκολίας ἀσφαλοῦς καὶ ἀποδοτικῆς χρησιμοποίησεως τῶν ἀποταμιεύσεών του. Τὸ προκύπτον ἐρώτημα εἶναι κατὰ πόσον εἶναι δυνατὴ ἡ αὔξεις τῶν πρὸς μακροχρόνιον ἐπένδυσιν γενομένων ἀποταμιεύσεων τῶν μεταναστῶν καὶ ἡ ἐπὶ τούτων βασιζομένη ἀνάληψις εὐρυτέρας ἐπενδυτικῆς πρωτοβουλίας διὰ τῆς δημιουργίας ἐταιρικῶν καὶ συνεταριστικῶν μορφῶν παραγωγικῆς δράσεως. Ἐν προκειμένῳ εἶναι ἐνδεικτικόν τὸ προηγούμενον τῆς Τουρκίας εἰς τὴν ὁποίαν πρὸ ἔτους ἐλειτούργουν, ἢ εὐρίσκοντο ὑπὸ δημιουργίαν, 300 περίπου ἀγροτικά συνεργατικά ὁργανώσεις χρηματοδοτούμεναι ὑπὸ ἐμβασμάτων ἀποστελλομένων ὑπὸ μελῶν των ἐργαζομένων εἰς τὸ ἐξωτερικόν, λειτουργοῦν δὲ σήμερον καὶ μεγάλου μεγέθους βιομηχανικαὶ ἐπιχειρήσεις ὑπὸ ἐταιρικὴν μορφήν, στηριζόμεναι εἰς τὰς ἀποταμιεύσεις τῶν μεταναστῶν.

1/ Κατὰ τὰ στοιχεῖα τῆς ΕΣΥΕ ἡ μετεξὺ 1955 καὶ 1966 μέση ἐτησίᾳ αὔξεις τιμῶν καταναλωτοῦ ἦτο 2,1% καὶ τοῦ δείκτου χονδρικῆς πωλήσεως 2,5%.

2/ Ἡ ἐν Ἑλλάδι κεφαλαιακὴ ἀπόδοσις δύναται νὰ κριθῇ ἐκ τοῦ ἐξ 7% ἀφορολογήτου τόκου τῶν ὁμολογιακῶν δανείων τοῦ κράτους καὶ τῶν ὑπὸ τούτου ἐλεγχόμενων ὁργανισμῶν εἰς τὰ ὁποῖα ὑπάρχει ρήτρα δολλαρίου. Ὁ τόκος τῶν ἀντιστοιχῶν δανείων εἰς τὴν Δυτικὴν Γερμανίαν κυμαίνεται μετεξὺ 7 1/2 % καὶ 8 1/2%, ἄνευ ρήτρας δολλαρίου καὶ φορολογητέος.

II. Ένδεικνύμενα Μέτρα Πολιτικής

Γενικώς πρέπει νά τονισθῇ ὅτι τά πλεῖστα ἐκ τῶν προταθέντων κατά τό παρελθόν μέτρων^{1/} δέν ἀνταποκρίνονται πλέον εἰς τὰς σημερινάς συνθήκας λόγῳ μεταβολῆς τῆς φύσεως τοῦ προβλήματος. Ὡς ἤδη ἐξετέθη, τό σημερινόν πρόβλημα δέν εἶναι ἡ ὑψηλή ἐξωτερική μετανάστευσις ἀλλά ἡ συνέχισις τῆς εἰσροῆς τῶν μεταναστευτικῶν ἐμβασμάτων, ἡ καλλιτέρα δυνατή ἀξιοποίησις τούτων πρὸς αὔξησιν τοῦ ἐθνικοῦ προϊόντος, ἡ δημιουργία εὐνοϊκῶν συνθηκῶν διὰ τὴν ἀπορρόφησιν τῶν ἐπαναπατριζομένων εἰς τὴν παραγωγικὴν διαδικασίαν καὶ ἡ ἀπάμβλυνσις τῶν διακυμάνσεων τῆς ἐξωτερικῆς μεταναστεύσεως, διότι εἶναι πάντοτε δυνατόν νά λάβῃ αὕτη ἐπιζημία διὰ τὴν οἰκονομίαν τῆς χώρας διαστάσεις. Ἐκ τῶν διαπιστώσεων τούτων ἀπορρέουν καὶ τά ἐνδεικνύμενα μέτρα πολιτικῆς.

A. Συγκέντρωσις στατιστικῶν πληροφοριῶν.

1. Ἐπιβάλλεται κατά πρῶτον ἡ παρακολούθησις τῆς παλιννοστήσεως, ἡ ὁποία οὐδόλως παρακολουθεῖται στατιστικῶς καὶ ἐπὶ τῶν στοιχείων τῆς ὁποίας θά στηριχθοῦν καὶ τά λοιπά μέτρα πολιτικῆς. Αἱ ἀπαιτούμεναι πληροφορίες δύναται νά διακριθοῦν εἰς τὰς ἐξῆς κατηγορίας: α) ἀριθμός παλιννοστούντων μέ ἀνάλυσιν καθ' ἡλικίαν κλπ., εἰδικότητα, χώραν προελεύσεως καὶ χρόνον παραμονῆς εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν, β) γεωγραφικὴ κατανομή καὶ εἶδος ἀπασχολήσεως μετὰ τὸν ἐπαναπατρισμόν καὶ γ) πληροφορίες ὡς πρὸς τό μέγεθος καὶ τὴν χρῆσιν τῶν ἐκ τῆς μεταναστεύσεως ἀποταμιεύσεων, τοὺς λόγους μεταναστεύσεως καὶ παλιννοστήσεως, τὴν συνεπεία τῆς μεταναστεύσεως ἀπόκτησιν ἀνωτέρου βαθμοῦ ἐξειδικεύσεως, τῆς δυσκολίας προσαρμογῆς εἰς τό περιβάλλον ξένων χωρῶν καὶ κατά τὴν ἐπιστροφὴν εἰς Ἑλλάδα, καὶ τὴν μεταβολὴν νοοτροπίας εἰς θέματα ἐργασίας, κοινωνικά, καὶ ἐκπολιτιστικά. Αἱ πληροφορίες τῆς πρώτης

^{1/} Βλέπε Σχέδιον Προγράμματος Οἰκονομικῆς Ἀναπτύξεως τῆς Ἑλλάδος 1966-70, Ε. Ζολώτα - Μετανάστευσις καὶ Οἰκονομικὴ Ἀνάπτυξις 1966, Δ. Δημητρά, - Μετανάστευ. Εὐλογία ἢ Κατάρρα ; 1966.

κατηγορίας δύναται νά συγκεντρωθοῦν εὐκόλως διὰ συμπληρώσεως εἰδικοῦ ἐρωτηματολογίου ὑφ' ὅλων τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὴν εἴσοδόν των εἰς τὸ ἑλληνικόν ἔδαφος, ἐνῷ αἱ λοιπαὶ θὰ ἀπαιτήσουν τὴν διενέργειαν δειγματοληπτικῶν ἐρευνῶν. Κατὰ μίαν πρότασιν, θὰ ἦτο δυνατόν νά συμπληρωθῇ ἐν ἐρωτηματολόγιον δι' ἐκάστην κοινότητα ὑπὸ τῶν ἐπικεφαλῆς ταύτης (Γραμματέως, Διδασκάλου, Ἱερέως, Διοικητοῦ Χωροφυλακῆς) εἰς κοινήν συνέντευξιν μετὰ τοῦ ἀρμοδίου ἐρευνητοῦ. Τὸ ἐρωτηματολόγιον θὰ περιλαμβάνη ἐρωτήσεις ἀφορώσας εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐκ τῆς κοινότητος μεταναστευσάντων, τοὺς ἐκ τούτων ἐπαναπατρισθέντας, τὸ εἶδος καὶ τὸν τόπον τῆς ἀπασχολήσεως μετὰ τὸν ἐπαναπατρισμόν, τὴν χρησιμοποίησιν τῶν ἀποταμιεύσεων των κ.ἄ. Πρέπει νά τονισθῇ ὅτι ἀπὸ τὴν ἄποψιν τῆς συγκεντρώσεως τῶν στοιχείων ἡ Ἑλλάς ὕστερεῖ ἀκόμη καὶ τῆς γείτονος Τουρκίας, εἰς τὴν ὁποίαν ἔχουν γίνεи ἐπανειλημμέναι στατιστικαὶ ἐρευναι τῇ συμμετοχῇ καὶ Τραπεζῶν διὰ τὴν στάθμισιν τῶν κλίσεων τῶν ἐπαναπατριζομένων, τῶν δυνατοτήτων ἀξιοποιήσεως τῆς ἐργασίας καὶ τῶν ἀποταμιεύσεων των, τῆς ἀποκτήσεως ἀνωτέρου βαθμοῦ ἐξειδικεύσεως κατὰ τὴν παραμονὴν εἰς τὴν ἄλλοδαπὴν, κλπ.

2. Τὸ δεύτερον μέτρον ἀφορᾷ εἰς τὴν στατιστικὴν παρακολούθησιν τῆς ἀνεργίας καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κενῶν θέσεων, συνδέεται δέ ἀμέσως μέ τὴν ἀναδιοργάνωσιν τῶν Γραφείων Εὐρέσεως Ἐργασίας καὶ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν κανονισμῶν ὡς πρὸς τὰς προϋποθέσεις ἐπιδοτήσεως τῶν ἀνέργων. Αἱ ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων ὑπηρεσιῶν τοῦ Ὑπουργείου Ἐργασίας καὶ τοῦ Ὁργανισμοῦ Ἀπασχολήσεως καὶ Ἀσφαλίσεως Ἀνεργίας (ΟΑΑΑ) καταβαλλόμεναι σχετικαὶ προσπάθειαι δέν δύναται νά ἐπιφέρουν ἱκανοποιητικὰ ἀποτελέσματα, τοῦλάχιστον εἰς τὸ προσεχές μέλλον, ἐάν δέν ἐνισχυθοῦν καὶ ὑπὸ ἄλλων Ὑπηρεσιῶν καὶ Ὁργανισμῶν. Ἀπαιτεῖται ἐν προκειμένῳ περαιτέρω μελέτη τοῦ προβλήματος καὶ συντονισμός ἐνεργειῶν, ἐνῷ ἡ διαφώτισις τῶν ἐργοδοτῶν, ἐργατῶν καὶ ἀρμοδίων διοικητικῶν ὑπαλλήλων διὰ τὴν ὑπ' αὐτῶν κατανόησιν τῆς σημασίας τῶν ληφθησομένων μέτρων, ἀποτελεῖ βασικὴν προϋπόθεσιν ἐπιτυχίας τῆς ὅλης προσπάθειας. Ὑπὸ τὰς παρούσας συνθήκας δυνατοτήτων ἐξευρέσεως ἐργασίας ἐν Ἑλλάδι καὶ Αὐτικῇ Εὐρώπῃ, αἱ ὁποῦναι δύναται νά χαρακτηρισθοῦν ὡς μέτρια ἕως σχετικῶς καλαί, ἡ εὐρυθμὸς λειτουργία τῶν Γραφείων Εὐρέσεως Ἐργασίας καὶ ἡ τακτικὴ πληροφόρησις ἐπὶ τοῦ ὕψους καὶ τῆς διαρθρώσεως τῆς ἀνεργίας καὶ τῶν κενῶν θέσεων εἰς ὁλόκληρον τὸν Εὐρωπαϊκὸν χώρον, θὰ ἀποτελέσουν αὐτόματον ρυθμιστικὸν παράγοντα τῶν μεταναστευτικῶν κινήσεων. Τὸ

Άμεσον αποτέλεσμα τούτων θά εἶναι ἡ πλήρωσις ἱκανοῦ ἀριθμοῦ κενῶν θέσεων ὑπό ἐπαναπατριζομένων καί λοιπῶν ἀνέργων, καί ἡ ἐλάττωσις τῆς δαπάνης ἐπιδοτήσεως τῆς ἀνεργίας ἡ ὁποία ἀπό 282 ἐκατομ. δρχ. τό 1959 ἀνῆλθεν εἰς 469 ἐκατομ. τό 1966 καί εἶναι σήμερον τῆς τάξεως τῶν 1,8 ἐκατομ. δρχ. δι' ἐκάστην ἐργάσιμον ἡμέραν.

Β. Πληρεστέρα αξιοποίησης του εργατικού δυναμικού.

1. 'Υπό τās επικρατούσας σήμερον συνθήκας, ἡ ἀπασχόλησις εἰς τὴν ἐλληνικὴν οἰκονομίαν θά ἡδύνατο νά αὐξηθῇ σημαντικῶς ἐάν διὰ τῆς καλλιτέρας ὀργανώσεως τῆς ἀγορᾶς ἐργασίας ἐπετυγχάνετο προσαρμογὴ τῆς προσφορᾶς πρὸς τὴν ζήτησιν ἐργασίας. Συγκεκριμένως, ἡ ὑπάρχουσα ζήτησις δύναται νά διακριθῇ εἰς ζήτησιν:

α) εἰδικευμένου προσωπικοῦ. Διὰ τὸ μέσης καὶ ἀνωτέρας στάθμης προσωπικόν αὕτη παρουσιάζεται ἐντονωτάτη ὑπὸ τὸ ἰσχύον ἐπίπεδον ἀμοιβῶν, β) ἐποχικοῦ χαρακτήρος, ἰδιαιτέρως διὰ τὸ ἀνειδίκευτον προσωπικόν καὶ ἐργάτας γῆς. Δεδομένου τοῦ ἐτεροχρονισμοῦ τῶν αἰχμῶν τῆς ἐποχικότητος εἰς τοὺς διαφόρους τομεῖς καὶ κλάδους δραστηριότητος, ἡ σημαντικὴ αὕτη ζήτησις προσλαμβάνει μόνιμον χαρακτήρα. ὡς προϋπόθεσις δέ πληρεστέρας ἱκανοποιήσεώς της τίθεται ἡ θέσπισις καταλλήλων κινήτρων διὰ τὴν αὕξησιν τῆς κινητικότητος, ἡ καλλιτέρα πληροφόρησις καὶ ἡ ἐν γένει ἀρτιότερα ὀργάνωσις τῆς ἀγορᾶς ἐργασίας, εἰς τὴν ὁποίαν τὰ Γραφεῖα Εὐρέσεως Ἐργασίας θά παίξουν πρωταρχικόν ρόλον. Οἱ ἐπαναπατριζόμενοι ἀποτελοῦν ἐργατικόν δυναμικόν ὑψηλῆς κινητικότητος καὶ προσαρμοστικότητος, τὸ ὅποῖον ὑπὸ κατάλληλον ὀργάνωσιν δύναται νά πληρῶσῃ σημαντικόν τμήμα τῶν ὑπαρχουσῶν κενῶν θέσεων.

2. Συνεπεία διαφορᾶς ἐπιπέδου τεχνολογίας καὶ δυσκολιῶν γλώσσης, ὁ πρὸς τās ἀνεπτυγμένas χώρας μεταναστεύων εἰδικευμένος ἐργάτης ὑποβιβάζεται συνήθως εἰς ἡμειδίκευμένον καὶ ὁ τελευταῖος εἰς ἀνειδίκευτον. Συνδυαζόμενος πρὸς τὴν ἔλλειψιν καὶ ὑψηλὴν ἀμοιβὴν εἰδικότητων εἰς Ἑλλάδα, ὁ τοιοῦτος ὑποβιβασμός ἀποδίδει εἰς τὸν μεταναστεύοντα ὀριακῶς μόνον ἀνωτέρας ἀμοιβᾶς καὶ οὕτως ἀποτελεῖ ἀντικίνητρον ἀποδημίας. Ἀντιθέτως, ἔνεκα τοῦ εὐρυτέρου καταμερισμοῦ τῶν ἔργων εἰς τās ἀνεπτυγμένas οἰκονομίας, ὁ ἄνευ οὐδεμιᾶς εἰδικεύσεως ἀλλὰ σωματικῶς ἀνθεκτικὸς καὶ ἱκανὸς πρὸς προσαρμογὴν Ἑλλήν ἀγρότης ἢ ἀπασχολούμενος εἰς ἀστικά κέντρα, δύναται νά χρησιμοποιηθῇ εἰς σχετικῶς καλῶς ἀμοιβομένης ἀπλᾶς ἐργασίας. Ἐν τούτων προκίπτει ὅτι καθ' ὃ μέτρον ἡ εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν ἀναζήτησις ἐργασίας ὑποκινεῖται ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας αὐξήσεως τοῦ εἰσοδήματος καὶ βελτιώσεως τῶν συνθηκῶν διαβιώσεως, αὕτη ἀφορᾷ κατὰ πρῶτον λόγον τοὺς ἄνευ εἰδικεύσεως καὶ ἀποβαίνει ἐλάχιστα προσοδοφόρος διὰ τοὺς εἰδικευμένους.^{1/} Κατ' ἀκολουθίαν, ἡ ταχεῖα ἐπέκτασις

^{1/} Εἶναι χαρακτηριστικὴ ἐν προκειμένῳ ἡ περίπτωσις τῆς ὑπὸ τῆς Διακυβερνητικῆς Ἐπιτροπῆς Μεταναστεύσεως (ΔΕΜΕ) ὀργανουμένης στοιχειώδους ἐπαγγελματικῆς ἐκπαιδεύσεως ὑποψηφίων μεταναστῶν συνεπεία τῆς ὁποίας πλέον τοῦ ἡμίσεως τῶν ἐκπαιδευομένων ἀποφασίζουν νά παραμείνουν εἰς Ἑλλάδα κατ' ἀκολουθίαν προσφορῶν ἐργασίας ὑπὸ βιομηχάνων καὶ ἄλλων ἐργοδοτῶν.

τῆς τεχνικῆς καί ἐν γένει ἐπαγγελματικῆς ἐκπαιδεύσεως , ἰδίως δέ τῶν προγραμμάτων ταχυρρύθμου ἐκπαιδεύσεως καί μετεκπαιδεύσεως ἐνηλίκων, θά εἶναι πολλαπλῆς ὠφελείας διότι: α) θά αὐξήσῃ τήν προσφοράν εἰδικοτήτων διά τὰς ὁποίας ὑπάρχει ἔντονος ζήτησις ἐν Ἑλλάδι ἐκδηλουμένη εἰς ὑψηλὰς διαφορικὰς ἀμοιβάς, β) θά ἀποτελέσῃ ἀνασταλτικόν παράγοντα τῆς ἐξωτερικῆς μεταναστεύσεως ἡ ὁποία εἶναι πάντοτε δυνατόν νά προσλάβῃ ἐκ νέου ἀνησυχητικὰς διαστάσεις καί γ) ἐπεκτεινόμενη εἰς τοὺς ἐπαναπατριζομένους ἐργάτας οἱ ὅποιοι, ὡς ἤδη ἀνεφέρθη, ἐλάχιστα ὠφελοῦνται ἐξ ἀποφύσεως εἰδικεύσεως ἐκ τῆς ἐργασίας των εἰς τήν ἀλλοδαπήν , θά ἐνισχύσῃ τήν ἀπορροφήσιν τούτων εἰς ἐργασίας ὑψηλῆς παραγωγικότητος. Ἐκ πληροφοριῶν τῶν Γραφείων Εὐρέσεως Ἐργασίας ἀνά τήν χώραν προκύπτει ὅτι ὑπάρχει ἔντομος ζήτησις μέσης καί χαμηλῆς ἐξειδικεύσεως προσωπικοῦ, παρατηρεῖται δέ ὅτι οἱ ἐπαναπατριζόμενοι, ὄντες κατὰ κανόνα ἀνειδίκευτοι, δέν δύνανται νά συμβάλλουν οὐσιωδῶς εἰς τήν κάλυψιν τῆς ζητήσεως ταύτης.

3. Ἐνδείκνυται μεταβολή τοῦ ρόλου τῆς κρατικῆς μερίμνης ὡς πρὸς τοὺς ἐν Δυτικῇ Εὐρώπῃ ἐργαζομένους Ἕλληνας ἐν ὅφει τῶν μεταβαλλομένων διακρατικῶν σχέσεων καί τῶν συνθηκῶν εἰς τήν ἀγοράν ἐργασίας ἐντός τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ χώρου. Τά ἐν Δυτικῇ Εὐρώπῃ κλιμάκια τοῦ Ὑπουργείου Ἐργασίας καί αἱ λοιπαὶ ἐλληνικαὶ ὑπηρεσίαι δέν θά πρέπει πλέον νά ἀποβλέπουν μόνον εἰς τήν διατήρησιν τῶν δεσμῶν τῶν μεταναστῶν μετὰ τῆς Ἑλλάδος καί εἰς τόν ἐπαναπατρισμόν τούτων, ἀλλά εἰς τήν παροχήν πάσης δυνατῆς βοηθείας πρὸς ἐπαγγελματικὴν ἐπιτυχίαν καί μορφωτικὴν βελτίωσιν τῶν ἐκεῖ εὐρισκομένων Ἑλλήνων. Ἡ βοήθεια διά τήν ἐκμάθησιν τῆς γλώσσης τῆς χώρας εἰς ἣν οὗτοι ἐργάζονται, τήν ἀπόκτησιν ἀνωτέρου βαθμοῦ ἐξειδικεύσεως καί τήν ἄνοδον εἰς τήν ἐπαγγελματικὴν ἱεραρχίαν πρέπει νά ἀποτελέσουν τοὺς κυρίους στόχους τῆς κρατικῆς μερίμνης. Παρ' ὅλον ὅτι τό μεγαλύτερον μέρος τῶν ἐν τῇ Δυτικῇ Εὐρώπῃ ἐργαζομένων Ἑλλήνων εὐρίσκεται ἐκτός Ἑλλάδος πλέον τῶν τριῶν ἐτῶν, τό σύνολον σχεδόν τούτων ἀσχολεῖται εἰς ἀνειδικεύτους ἢ χαμηλοτάτης εἰδικεύσεως ἐργασίας, κατέχουν δέ μόνον στοιχεῖα τῆς ξένης γλώσσης τοῦ περιβάλλοντός των. Ἡ κρατικὴ μέριμνα καθίσταται ἐν προκειμένῳ ἀπαραίτητος διά νά δυνηθοῦν οὗτοι νά ἐπωφεληθοῦν ἐκ τῶν εὐκαιριῶν δωρεάν ἐκπαιδεύσεως καί ἐπιμορφώσεως αἱ ὁποῖαι προσφέρονται εἰς τὰς χώρας τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, νά ἀνέλθουν εἰς τήν ἐπαγγελματικὴν ἱεραρχίαν καί

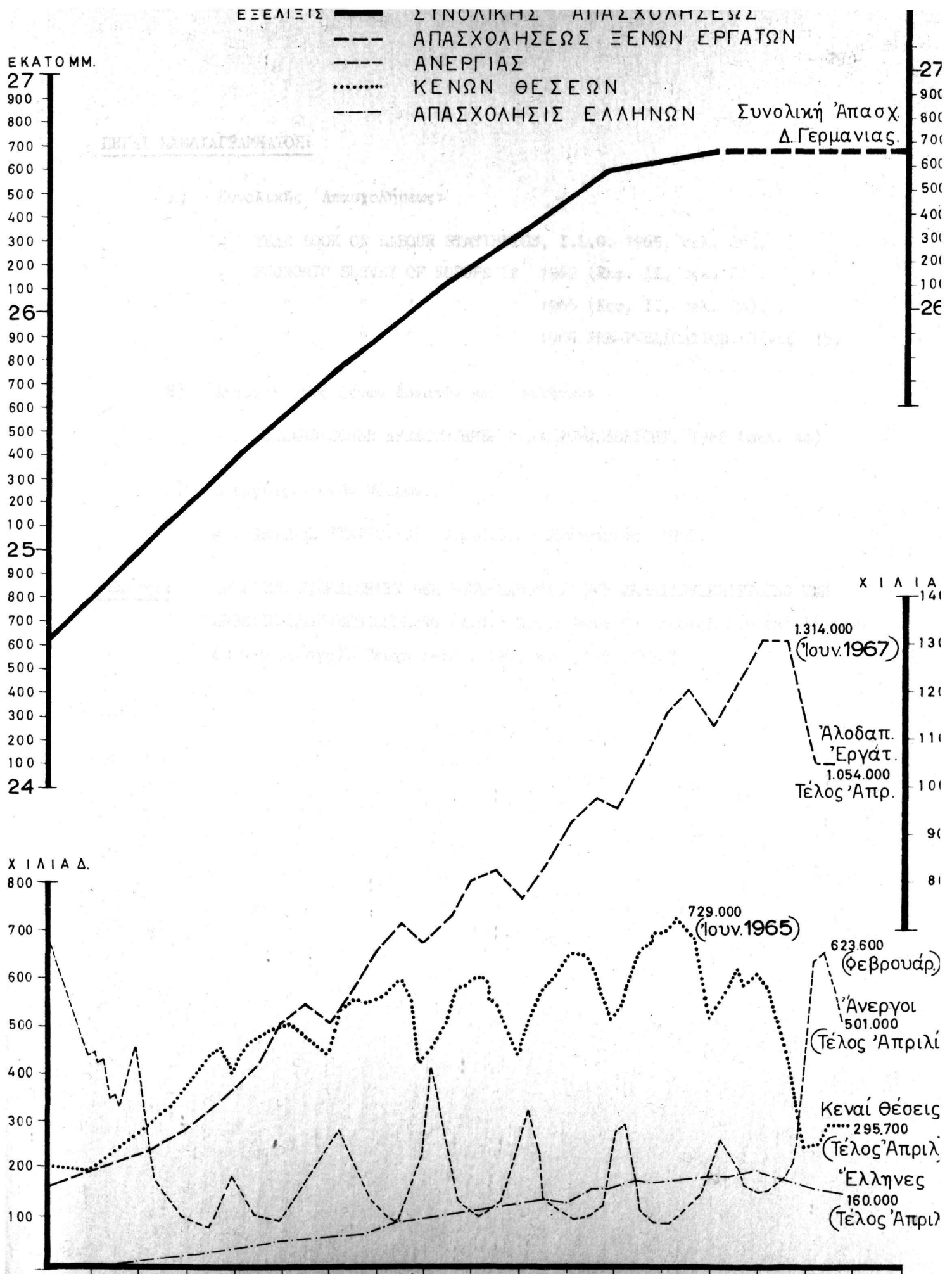
νά ἀποκτήσουν ἱκανότητας προσαρμογῆς πρὸς τὰς νέας συνθήκας τὰς δημιουργουμένας ἀπὸ τὴν ἐπιτάχυνσιν τῆς οἰκονομικῆς καὶ τεχνικῆς προόδου. Βραχυχρονίως, ἡ προσπάθεια διὰ τὴν ποιοτικὴν βελτίωσιν τῶν μεταναστῶν θά συμβάλλῃ εἰς τὸν περιορισμὸν τῆς παλιννοστίσεως ἡ ὁποία εἶναι σήμερον τὸ κύριον πρόβλημα. Μακροχρονίως αὕτη θά ἀποτελέσῃ πολύτιμον ἐπίσης συμβολὴν εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν τῆς Ἑλλάδος διὰ τῆς δυνατότητος ἀποστολῆς ἡϋξημένου συναλλάγματος καὶ προσφορᾶς εἰδικευμένου προσωπικοῦ κατὰ τὴν παλιννόστησιν. Ἐν τῆς μελέτης ἐξ ἄλλου τῆς οἰκογενειακῆς καταστάσεως, τρόπου διαβιώσεως καὶ νοοτροπίας τῶν Ἑλλήνων μεταναστῶν προκύπτει ὅτι ἡ ἔκμάθησις ξένων γλωσσῶν κλπ. δέν εἶναι πιθανόν ὅτι θά προκαλέσουν ἀξιόλογον τᾶσιν μονίμου ἐγκαταστάσεως εἰς τὴν ἄλλοδαπὴν, ἰδιαιτέρως δέ ὑπὸ συνθήκας ταχείας βελτιώσεως τῶν ἐπιπέδων διαβιώσεως ἐν Ἑλλάδι. Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀνωτέρω καὶ εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν ὁ ἐπαναπατρισμὸς λάβει ἀνησυχητικὰς διαστάσεις, πρέπει νά δοθοῦν πρόσθετα κίνητρα παραμονῆς τῶν Ἑλλήνων εἰς Δυτικὴν Εὐρώπην. Ταῦτα δύναται νά συμπεριλάβουν τὴν ἀναγνώρισιν πλασματικῶν ἡμερομισθίων διὰ κοινωνικὴν ἀσφάλισιν ὥς καὶ τὴν μέσῳ ὑφισταμένων εἰδικῶν Διεθνῶν Ταμείων διευκόλυνσιν δι' ἀπόκτησιν ἰδιοκτητοῦ κατοικίας εἰς τὴν ἄλλοδαπὴν, κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν Ἰταλῶν.

Γ. Είσαγωγή και παραγωγική χρησιμοποίησις τῶν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ εὐρισκομένων ἀποταμιεύσεων τῶν μεταναστῶν.

Τό ὕφος τῶν ἀποταμιεύσεων τῶν μεταναστῶν εἰς τήν ἀλλοδαπήν καί αἱ ἀνάγκαι τῆς ἐλληνικῆς οἰκονομίας εἰς ἐπενδύσεις καί ἐξωτερικόν συνάλλαγμα, καθιστοῦν πρό-
δηλον τήν ἀνάγκην διερευνήσεως τῶν τρόπων προσελκύσεως καί παραγωγικῆς ἀξιοποιή-
σεως τῶν ἀποταμιεύσεων τούτων εἰς τήν χώραν. Πρὸς τόν σκοπὸν τοῦτον ἐπιβάλλεται
ὅπως ἡ ἰσχύουσα εἰδικὴ μεταχειρίσις τοῦ εἰσαγομένου συναλλάγματος ὡς πρὸς τήν ἐπα-
νεξαγωγήν καί φορολογικὴν ἀπαλλαγὴν τῆς χρησιμοποίησός των δι' ἀγοράν ἀκινήτων,
ἐνισχυθῇ καί ὑπὸ ἐτέρων κινήτρων ὡς τὰ κάτωθι:

1. Ἰδρυσις συνεταιρισμῶν ἐργασίας καί κεφαλαίου. Οὗτοι θά χρηματοδοτοῦνται
κυρίως ἐκ τῶν ἀποταμιεύσεων τῶν μεταναστῶν, θά ἀποτελεῖν μεγάλας μονάδας ἐξασφα-
λιζούσας τὰς οἰκονομικὰς προϋποθέσεις ὀρθολογικῆς ὁργανώσεως καί λειτουργίας, καί
θά δημιουργήσουν εὐκαιρίας ἀπασχολήσεως ὑψηλῆς παραγωγικότητος πληρουμένας κυρίως
ὑπὸ τῶν ἰδίων τῶν ἐπενδυτῶν καί συντελοῦσας οὕτως εἰς τήν ἀπορρόφησιν ἐπαναπατρι-
ζομένων εἰς τήν παραγωγικὴν διαδικασίαν.

2. Ἐκδοσις εἰδικῶν μετοχῶν. Αὗται θά προέρχονται ἐκ νεοϊδρυομένων ἢ ὑπαρχου-
σῶν μονάδων μέ ἐγγυημένον ὑπὸ τοῦ κράτους βασικόν μέρος ἴσον ἢ ἐλαφρῶς ὑπολειπό-
μενον τοῦ τόκου καταθέσεων ταμιευτηρίου, καί ἐπιπρόσθετον μέρος κατὰ τήν συνήθη
διαδικασίαν. Ἡ διάθεσις των θά περιορισθῇ μεταξύ τῶν μεταναστῶν ἢ τῶν ἐπαναπα-
τριζομένων ἔναντι πληρωμῆς δραχμῶν προερχομένων ἐξ εἰσαγωγῆς συναλλάγματος, ἢ δέ
διαπραγματεύσις των εἰς τήν ἀγοράν κεφαλαίων θά εἶναι ἐλευθέρη. Τὴν ἔκδοσιν ἰδίων
μετοχῶν ἢ τὴν διάθεσιν τοιούτων ἐτέρων ἐπιχειρήσεων θά εἶναι σκόπιμον νὰ ἀναλάβουν
οἱ ὑπάρχοντες πιστωτικοὶ Ὀργανισμοὶ καί κατὰ προτίμησιν οἱ τελοῦντες ὑπὸ τὸν ἄ-
μεσον ἔλεγχον τοῦ κράτους (ΕΤΒΑ κ.ἄ.).

ΠΗΓΑΙ ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΟΣ:

A) Συνολικής 'Απασχολήσεως:

- YEAR BOOK OF LABOUR STATISTICS, I.L.O. 1965, σελ. 264.
- ECONOMIC SURVEY OF EUROPE IN 1962 (Κεφ. II, σελ. 22),
- " " " " " 1965 (Κεφ. II, σελ. 26),
- " " " " " 1966 PRE-PUBLICATION (Πίναξ 15)

B) 'Απασχολήσεως ξένων εργατών και 'Ελλήνων:

- AUSLANDISCHER ARBEITNEHMER ERFAHRUNGSBERICHT, 1966 (σελ. 44)

Γ) 'Ανεργίας, Κενών Θέσεων.

- GENERAL STATISTICS O.E.C.D., 'Ιανουάριος 1965.

'Επίσης:

AMTLICHE NACHRICHTEN DER BUNDESANSTALT FÜR ARBEITSVERMITTLUNG UND ARBEITSLOSENVERSICHERUNG (A.N.B.A.), (Μηνιαῖον περιοδικόν ἐκδιδόμενον ἐν Νυρεμβέργῃ). Τεύχη 1-12 , 1966 καί 1-5 , 1967

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΠΙΝΑΚΩΝ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίναξ 1

Ταξιδιωτική Κίνησης της 'Ελλάδος μετά τοῦ 'Εξωτερικοῦ

Ἔ τ η	Συνολική Κίνησης		'Αναθάριστος 'Εξωτερική Μετανάστευσις	
	'Αναχωρήσεις -	'Αφίξεις ^{1/}	Σύνολον	'Υπερπόντιος Μετανάστευσις Μετανάστευσις εἰς Δ. Εὐρώπην
1956	34.741		35.349	23.147
1957	25.341		30.428	14.783
1958	11.017		24.521	14.842
1959	14.078		23.684	13.871
1960	43.913		47.768	17.764
1961	25.210		58.837	17.336
1962	49.914		84.054	21.959
1963	56.347		100.072	24.459
1964	48.283		105.569	25.327
1965	39.987		117.167	29.036
1966	8.000		86.896	33.846
1966 'Ιαν.-Μαρ.	11.986		20.751	6.299
1967 'Ιαν.-Μαρ.	-26			
Σύνολον 1956-66	356.761		714.345	236.420
Μέσος Ετήσιος Ὁρος 1956-66	32.433		64.940	21.493

Πηγή: ΕΣΥΕ, Μηνιαία Στατ. Δελτία, Στατιστικά Ἐπετηρίδες

1/ Ἡ στήλη τῆς διαφορᾶς "Ἀναχωρήσεις-Ἀφίξεις ὑποτιμᾷ ἐλαφρῶς τὸ ὕψος τῆς καθαρᾶς ἀποδημίας Ἑλλήνων ὑπηκόων διότι περιλαμβάνει τὰς αὐξήσεις τοῦ "τουριστικοῦ ἀποθέματος καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀλλοδαπῶν ἐργαζομένων ἐντός τῆς χώρας κατὰ τὴν 31ην Δεκεμβρίου ἐκάστου ἔτους. Ἡ ὑποτίμησης αὕτη ἐν τούτοις ἐξουδετεροῦται ἐν τινὶ μέτρῳ λόγῳ τῆς παραλλήλου αὐξήσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Ἑλλήνων ὑπηκόων οἱ ὅποιοι εὐρίσκονται εἰς τὸ ἐξωτερικόν διὰ προσωρινὴν παραμονὴν κατὰ τὰς ἐορτάς τοῦ Νέου ἔτους. Περιλαμβάνει δὲ ἐπὶ πλέον καὶ τὸν ἔκτακτον ἐπαναπατρισμόν Ἑλλήνων ἐκ Τουρκίας, Αἰγύπτου καὶ Κογκό, ὁ ὅποτος ὅμως δέν παύει νὰ ἀποτελεῖ μέρος τῆς συνολικῆς παλιννοστήσεως μετὰ μακράν παραμονὴν εἰς τὸ ἐξωτερικόν.

Πίναξ 2

Αναθάριστος Έξωτερική Μετανάστευσις 1955-1966 κατά χώραν Προορισμού

	1955-1958	1959-1962	1963-1966	Σύνολον 1955-1966	Ποσοστόν
<u>Γενικόν Σύνολον</u>	<u>120.085</u>	<u>214.343</u>	<u>409.704</u>	<u>744.132</u>	<u>100,0</u>
<u>Πρός Δυτ.Ευρώπην</u>					
<u>Σύνολον</u>	<u>33.461</u>	<u>133.958</u>	<u>296.147</u>	<u>463.566</u>	<u>62,3</u>
Δυτ.Γερμανία	5.421	104.714	264.068	374.203	50,3
Βέλγιον	14.709	6.112	5.819	26.640	3,6
Ίταλία	4.189	7.613	7.876	19.678	2,6
Έλβετία	668	6.047	3.305	10.020	1,3
Αύστρία	4.762	2.653	1.284	8.699	1,2
Λοιπαί Χώραι	3.712	6.819	13.795	24.326	3,3
<u>Πρός Ύπερποντίους</u>					
<u>Χώρας</u>					
<u>Σύνολον</u>	<u>86.624</u>	<u>80.385</u>	<u>113.557</u>	<u>280.566</u>	<u>37,7</u>
Η.Π.Α.	21.555	14.020	22.434	58.009	7,8
Αύστραλία	27.357	33.733	60.533	129.623	16,3
Καναδάς	16.483	16.737	20.450	53.670	7,2
Νοτιοαφρικ. Ένωσις	800	1.724	5.175	7.699	1,1
Λοιπαί Χώραι	20.429	14.171	4.965	39.565	5,3

Πηγή: ΕΣΥΕ, Μηνιαϊον στατιστικόν δελτίον, Στατιστικά Έπετηρίδες.

Πίναξ 3
Κατανομή 'Ελλήνων του 'Εξωτερικού^{1/}
(Τέλος 1966)

	'Ελληνες 'Υπήκοοι	'Ελληνικής καταγωγής άλλά Ξένης 'υπηκοότητας
<u>Ευρώπη</u>		
Γερμανία	195.000	20.000
Βέλγιο	13.000	3.000
Γαλλία	12.000	12.000
Σουηδία	3.500	500
Αυστρία	3.000	1.000
Λοιπαί Χώροι	10.000	25.000
<u>'Αμερική</u>		
Η.Π.Α.	50.000	1.320.000
Καναδάς	40.000	37.000
Βραζιλία	10.000	25.000
'Αργεντινή	10.000	25.000
Αυστραλία	120.000	80.000
<u>Λοιπαί Χώροι</u>		
Αίγυπτος	10.000	5.000
Λοιπαί 'Αφρικανικοί	30.000	30.000
Τουρκία	5.000	35.000
'Ασιατικοί	20.000	20.000
'Ανατολικοί	20.000	40.000
<u>Σ Υ Ν Ο Λ Ο Ν</u>	<u>551.500</u>	<u>1.678.500</u>
καθ' 'υπολογισμόν		

1/ 'Εκτίμησις ἐκ πληροφοριῶν 'Υπουργείου 'Εξωτερικῶν καὶ Ξένων Πρεσβειῶν.

Πίναξ 4

Μηνιαία 'Εξέλιξις 'Απασχολήσεως 'Αλλοδαπών καί 'Ανεργίας εἰς
Δυτικὴν Γερμανίαν. (Στοιχεῖα τέλους μηνός).

(Εἰς χιλιάδας)

	'Απασχολούμενοι 'Αλλοδαποί	'Απασχολούμενοι Ἕλληνες	Σύνολον 'Ανέργων	Ποσοστὸν 'Ανεργίας %	'Ανεργοὶ Ἕλληνες	Σύνολον Κενῶν Θέσεων
<u>1 9 6 6</u>						
'Ιανουάριος	1.127	186	269	1,2		548
Φεβρουάριος	...	...	236	1,0		592
Μάρτιος	1.233	194	141	0,6		622
'Απρίλιος	...	...	121	0,5		596
Μάϊος	...	...	102	0,5		608
'Ιούνιος	1.314	196	101	0,4		621
'Ιούλιος	...	...	101	0,4		619
Αύγουστος	...	...	106	0,5		594
Σεπτέμβριος	1.313	195	113	0,5		536
'Οκτώβριος	...	...	146	0,6		436
Νοέμβριος	...	...	216	1,0		319
Δεκέμβριος	1.105	176	372	1,6		252
<u>1 9 6 7</u>						
'Ιανουάριος	1.068	172	621	2,9	...	255
Φεβρουάριος	...	...	674	3,1	5,8	270
Μάρτιος	1.056	161	576	2,7	4,9	303
'Απρίλιος	1.050	...	501	2,3	...	296

Πηγή: AMTLICHE NACHRICHTEN DER BUNDESANSTALT FÜR ARBEITSVERMITTLUNG UND ARBEITSLOSEN-VERSICHERUNG (A.N.B.A.), Μάρτιος, 'Απρίλιος 1966 καί ἀπό τό PRESSEINFORMATIONEN τοῦ ἰδίου περιοδικοῦ, 'Απρίλιος τοῦ 1967.

Παρατήρησις: Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀνέργων Ἑλλήνων καί λοιπῶν ξένων ἐργατῶν δέν δύναται νά ἐκτιμηθῇ ἐπακριβῶς λόγῳ τῆς στενῆς σχέσεως ἀνεργίας καί ἐπαναπατρισμοῦ ἡ ὁποία εἶναι φανερά ἐκ τῶν ὡς ἄνω στοιχείων.

Πίναξ 5

Άπασχόλησις Ἑλλήνων ἐργατῶν εἰς Δυτ.Γερμανίαν κατά κλά-
δον οἰκονομικῆς δραστηριότητος

Σύνολον ἀπασχολουμένων κατά τήν 31/1/1967	171.891	%
ἐξ αὐτῶν γυναῖκες	72.298	42,06
1. Γεωργία, Κτηνοτροφία κλπ.	520	0,30
2. Λατομεῖα, Ὀρυχεῖα	3.500	2,0
3. Μεταποίησις	145.287	<u>84,5</u>
Α. Μεταλλοβιομηχανίαι	<u>78.414</u>	45,61
α) Βιομηχανίαι σιδήρου καί μετάλλων	17.077	
β) " μηχανημάτων καί ἐξαρτημάτων	11.850	
γ) " αὐτοκινήτων	12.877	
δ) " ἤλεκτροτεχνικαί	20.237	
Β. Διάφοροι Βιομηχανίαι ἐπεξεργασίας	<u>66.873</u>	38,90
α) Βιομηχανίαι χημικαί	7.878	
β) " ὑφασμάτων καί ἐνδυμάτων	24.388	
γ) " ξύλου καί εἰδῶν ἐν ξύλου	4.394	
4. Κατασκευαί	7.165	4,2
5. Ὑπηρεσίαι	15.419	<u>8,9</u>
Α. Ἐμπόριον, Τράπεζαι, Ἀσφάλειαι	4.634	2,7
Β. Συγκοινωνίαι	1.294	0,8
Γ. Δημόσιαι καί κοινῆς ὠφελείας	5.234	<u>3,0</u>
Δ. Διάφοροι	4.257	2,5

Πηγή: AMTLICHE NACHRICHTEN DER BUNDESANSTALT FÜR ARBEITSVERMITTLUNG UND ARBEIT-
SLOSSENVERSICHERUNG (A.N.B.A.), Ἀπρίλιος 1967, No. 4

